پاڵنەری زانەکی و پەیوەندی بە لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی

رێباز ابراهیم أحمد [١]، بەهـات عبدالرزاق سعید [٢]

[١،٢] بەشی پەروەردە و دەروونزانی، فەکەڵتیی پەروەردە، زانکۆی کۆیە، هەرێمی کوردستان، عێراق

پوختە

ئامانجی ئەم توێژینەوەیە ، بریتییە لە زانینی جیاوازیی ئاستی پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشـەیی لای مامۆسـتایانی قۆناغی ئامادەیی بە گشـتی ، زانینی جیاوازیی ئاسـتی پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشـەیی لای مامۆسـتایانی قۆناغی ئامادەیی بە گوێرەی گۆڕاوە دیموگرافیەکانی (ڕەگەز ، سـاڵانی خزمەت ، پسـپۆڕی) ، زانینی پەیوەندی نێوان پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشـەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی ، توێژەر میتۆدی وەصفی پەیوەندی بەکارهێناوە ، کۆمەڵگای ئەم توێژینەوەیە پێکهاتووە لە سـەرجەم مامۆسـتایانی قۆناغی ئامادەیی لە خوێندنگاکانی حکومی بۆ سـاڵی خوێندنی (2024-2025) لە قەزای پشـدەر کە بریتی بوون لە (660) مامۆسـتا لە هەردوو ڕەگەزی نێر و مێ ، نمونەی توێژینەوەکە (420) مامۆسـتا بوو ، کە بەشـێوەی هەڕەمەکی چینی گونجاو هەڵبژێردرابوون ، ئەو کەرەسـتانەی بەکارهاتووە ، بریتین لە پێوانەکانی (پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشـەیی) کە توێژەر وەریگرتوون و ئامادەی کردون ، دوای دەرهێنانی ڕاستگۆیی و جێگیریی بۆ پێوانەکان دابەشیکرد بەسەر نمونەی توێژینەوەکەدا ، بۆ شیتەڵکردنی ئەنجامەکان توێژەر سودی لە هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتیەکان (SPSS) وەرگرت، گرنگترین ئەو دەرئەنجامانەی کە ئەم توێژینەوەیە پێی گەیشتووە بریتییە لە : پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشـەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی لە سنوری پەروەردەیی پشدەر لە ئاستێکی بەرزدایە ، هەروەها دەرکەوت کە پاڵنەری زانەکی پەیوەندی ئاماریی بە هەرسێ ڕەهەندەکانی(زانەکی ، ڕەفتاری ، سۆزداری) لێهاتویی پیشـەیی هەیە ، جۆری پەیوەندییەکە ڕاستەوانەیە، واتە بە زیادبوونی پاڵنەری زانەکی لێهاتویی پیشـەیش زیاد دەکات و بە پێچەوانەشەوە ڕاستە ، لەڕوی هێزەوە ئەم پەیوەندییە بە پەیوەندییەکی مام ناوەند ئەژمار دەکرێت.

وشە سەرەکییەکان: پاڵنەری زانەکی ، لێهاتویی پیشەیی ، تیۆری ڕەفتاری ، تیۆری هنری مۆرای، قۆناغی ئامادەیی.

١. پێشەکی [1]

پەروەردە پڕۆسەیەکی بەهێزە کە تاک و کۆمەڵگا بە یەکسانی لە قاڵب دەدات. نەک تەنها وەک ئامرازێک بۆ بەدەستهێنانی زانیاری و لێهاتویی بەڵکو وەک ڕێگایەک بۆ گەشەکردنی کەسی و گەشەسەندنی کۆمەڵایەتی.) العمراني ، 2012 :19(

پاڵنەری زانەکی یەکێکە لەو چەمکە پەروەردەییانەی کە مامۆستایان بۆ جێبەجێکردنی لێهاتویە پیشەیەکەیان پێویستە خۆیان پڕ زانست و زانیاری بکەن ، چونکە خوای گەورە توانای تێگەیشتن لە زانستی بەخشیوە بە مرۆڤ و پاڵنەری زانەکی بۆ دابین کردووە بۆ ئەوەی نوێنەرایەتی جیهانی دەرەکی لە فۆڕمی چەندایەتی و چۆنایەتی بکات. (محمود ، 2004 :12).

سەرکەوتنی سیستەمی پەروەردەیی بەندە بە لێهاتویی پیشەیی مامۆستا لە ئەنجامدانی ئەرکە پیشەییەکانی و تێگەیشتن لە پڕۆسەی وانەوتنەوە و پابەندبوونی بە ڕەوشتی پیشەییەوە بە هەبوونی کۆمەڵێک تایبەتمەندی دەرونی و زانەکی و کۆمەڵایەتی ، لێهاتویی دەرونی و کۆمەڵایەتی بەدەست دەهێنرێت، چاوەڕوان دەکرێت لە مامۆستایان زانیاریەکانیان و ڕێنمایەکانیان بەشێوازێکی بنیادنەر بە خوێندکاران بدەن و هانیان بدەن بۆ بیرکردنەوە و داهێنان . (مراد ، 2019 :2).

١.١ گرفتی توێژینەوەکە :

پەروەردە پڕۆسەیەکی مرۆیی بەردەوامە ، بەردەوام لەڕوی زانەکی و کۆمەڵایەتی و ئابوری نوێگەری بۆ کۆمەڵگا بەدیدەهێنێت ، بەردەوام لە فراوان بوون و پەرەسەندندایە جێی گرنگیدانە ، لە ئێستادا بەرپرسیاریەتی ئاوێتە و فرە ڕەهەندە ، بۆ ئاراستەکردن و وشیاری و ڕۆشنبیری بە مەبەستی گۆڕینی ڕەفتاری تاك و کۆمەڵ وەستاوەتە سەر ئەو ڕۆڵەی پڕۆسەی پەروەردە دەیبینێت.(سعید،2023: 4).

هەر بۆیە ئەم پێشکەوتنانە ئەرکی مامۆستایانیان هێندەی تر قورستر کردووە بەمەبەستی زاڵبوون بەسەر گرفت و پێشهاتەکاندا ، ئەمەش دەمانخاتە بەردەم ئەو ڕاستیەی کە پێویست دەکات مامۆستایان زیاتر گرنگی بە لایەنە ڕۆشنبیری و زانەکی و لێهاتویە پیشەیەکەیان بدەن وە پێویستە دامودەزگاکانی پێگەیاندنی مامۆستایان ، مامۆستایان

[1] . گۆڤاری زانکۆی کۆیە بۆ زانستە مرۆڤایەتی و کۆمەڵایەتییەکان، بەرگی 9، ژمارە 1 (2026)
ڕێککەوتی: وەرگرتن 14 ئادار 2025؛ پەسەندکردن: 21 نیسان 2025
توێژینەوەی ڕێکخراو: لە 26 تەمووز 2026 بڵاوکراوەتەوە.

ئیمەیڵی توێژەر: rebazibraheem2@gmail.com

مافی چاپ و بڵاوکردنەوە © 2026 ڕێباز ابراهیم أحمد ابراهیم، بەهـات عبدالرزاق سعید، گەیشتن بەم توێژینەوەیە کراوەیە لە ژێر ڕەزامەندی - CC BY-NC-ND 4.0

Original Article |**DOI:** https://doi.org/10.14500/kujhss.v9n2y2026.pp242-255

ئاماده بکەن لەڕوی زانەکی و پیشەیی و کەسیەتی و توانای گەیاندن، بۆ ئەوەی ئەم ڕۆڵە مەزنە جێبەجێبکەن و پەیامەکانی پەروەردە و فێرکردن لە خزمەت کۆمەڵگادا بێت و دور بێت لە مەزاج و سۆز و هەڵچونە ناوەکیەکانی مامۆستا بۆ ئەوەی کاریگەریی نەرێنی لەسەر پرۆسەی فێرکردن نەبێتBrookfield) .,2015 .(5 :

توێژەر بەهۆی کارکردنی وەکو سەرپەرشتی پەروەردەیی و تێکەڵ بوون لەگەڵ مامۆستایان و خوێندکاران و گفتوگۆی کراوە و ڕاگۆڕینەوە لەگەڵ خێزانی خوێندکاران ، بۆی دەرکەوتووە کە گرفتێك لە سەردەمی ئەمڕۆدا لە ناو مامۆستایان و کادیرانی پەروەردە هەیە، ئەویش پشتگوێ خستنی لایەنی زانەکییە لە لایەن مامۆستایان، گازندەی خێزانی خوێندکاران کە مامۆستایان خۆیان تەرخان نەکردووە بۆ پیشەکەیان و گرنگی بە زانستی سەردەم نادەن ، توێژەر پێیوایە هۆکارەکەی لەوانەیە بگەڕێتەوە بۆ ئەو گیروگرفتانەی لەو چەند ساڵانەی دوایدا بەرۆکی مامۆستایانی گرتووە لە نەبوونی موچە و بایکۆتی دەوام و خراپی بژێوی ژیان و کەمی ئەو پێداویستیانەی کە پێویستن بۆ دەوڵەمەندکردنی پێودانگی زانستیی و زانەکی مامۆستایان لەو هۆکارانەش وەکو (کەمی کتێبخانە و پەرتوك و کەمی پێداویستی فێرکاری و کەمی تاقیگەی زانستیی و کەمی خول و وۆرك شۆپ و نەڕەخساندنی هەلی پێویست بۆ ئەوەی مامۆستایان زیاتر پەرە بە پسپۆڕیەکەی خۆیان بدەن و خوێندنی بەرزتر تەواو بکەن یان سەپاندنی وانەیەك لە دەرەوەی پسپۆڕی خۆیان لە لایەن دەستەی کارگێڕیەوە بۆیە مامۆستایان نەیانتوانیوە پیشەییانە ڕۆڵی خۆیان لە ناوەندەکانی خوێندندا بگێڕن .

پاڵپشت بە توێژینەوەی (ابو عیشة) پێیوایە یەکێک لە گرنگترین بابەتەکانی گەشەپێدان کە بنەمای پێشکەوتنی کۆمەڵگاکان و بەکارهێنانی تواناکانمان بۆ ڕوبەڕوبوونەوەی ئەو ئاڵانگاریە زۆر و خێرایانەی کە بەسەرماندا دێت، ئەویش ئامادەکردنی مامۆستایانە وە بەهێزکردنی پاڵنەرەکانیان بەرەو پەروەردە بە شێوەیەک کە هاوتەریب بێت لەگەڵ پێداویستییەکانی کۆمەڵگاکەیان لە سەدەی بیست و یەک ئەو ئاڵانگاریانەی کە کۆمەڵگاکان لە سەرانسەری جیهاندا ڕوبەڕویان دەبێتەوە گەورە و زۆرن، پێشبینیکردنی قەبارە و ڕادەی کاریگەرییەکانیان ئەستەمە، بۆ ئەوەی هاوسەنگ بین لەگەڵ گەلانی تر و پێشهاتە جیهانییە هەنوکەییەکان پێویستمان بە ئامادەکردنی تاکێکی هۆشیارە، کە پابەند بێت بە پرسەکانی نەتەوەکەی و توانای داهێنان و گەشەپێدان و جێبەجێکردنی ئەرکەکانی هەبێت.(ابوعیشة , 2019: 389).

بەهۆی دروستبوونی پرسیار لە لای توێژەر و نەبوونی وەڵامێکی زانستیی ڕون سەبارەت بە پاڵنەری زانەکی لای مامۆستایان لە چ ئاستێکدایە؟، هەروەها ئاستی لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایان چۆنە ؟ ئایا هیچ پەیوەندییەك لەنێوان ئەم دو گۆڕاوەدا هەیە ؟ توێژەر ئەمەی وەك پرسیارێکی بێ وەڵام بینی کە شایەنی بەدواداچوونە بەپێی گەڕان و زانیاریەکانی توێژەر، لە پێشوتردا توێژینەوەی لەمجۆرە لە کۆمەڵگای توێژینەوەکە ئەنجام نەدراوە ، بۆیە بڕیاری ئەنجامدانی ئەم توێژینەوەی دا .

١ .٢ گرنگی توێژینەوەکە:

پەروەردە پرۆسەیەکی ئاراستەکراو ڕێکخراوە بۆ خزمەتی مرۆڤایەتی ، هەروەها سودێکی زۆری لە بنیادنانی ژیانی تاك و ژیانی کۆمەڵگادا هەیە و ئەم گرنگییە زۆر لایەن لەخۆ دەگرێت لەوانە : پێکهێنانی کەسایەتی تاك یەکێکە لە گرنگترین شتەکان کە دەبێت لەسەر بنەمایەکی دروست بێت لە سەرەتاوە ئەو بنەمایەی کە کەسایەتی لەسەری بنیادنراوە چەند شتێکە گرنگترینیان پەروەردەیە جا چ لە دامەزراوەی پەروەردەیی خوێندنگا یان زانکۆ بێت، جگە لە کاریگەریی کەلتور و داب و نەریت و پەروەردەی دایك و باوك و ئاین، بەڵام پەروەردە ڕۆڵێکی سەرەکی و جەوهەری هەیە ، چونکە پەروەردە متمانە لەنێوان خەڵکدا بەشێوەیەکی ڕون دروست دەکات. (ربیع ، 2008 .(15:

بەڕای توێژەر پەروەردە سودێکی زۆری لە بنیادنانی ژیانی تاک و ژیانی کۆمەڵگادا هەیە و ڕاستکردنەوەی ڕێڕەوی پەروەردە کە جاران لەپێشودا بەشێوەیەکی کلاسیکی جێبەجێ دەکرا یان خێزان ڕۆڵ و ئەرکی سەرەکی لەجیاتی دامەزراوە پەروەردەییەکان دەبینی ، ڕون و ئاشکرایە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ بەهۆی گەشەسەندنی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی و زیاد بوونی پێویستیەکانی تاك و کۆمەڵگە و کراوەنەمان بەڕوی پەروەردەیی هاوچەرخی وڵاتاندا پێویستە پەروەردە و فێرکردن لە وڵاتی ئێمەش هاوشانی پەروەردەیی وڵاتان خۆی بگونجێنێت ، مامۆستایان کارەکتەری سەرەکین بۆیە پێویستە مامۆستایان بەردەوام لە هەوڵی گەڕان و بەدواداچوونی زیاتردا بن لێهاتویی پیشەیەکانیان فراوانتر بکەن و بتوانن لە ئاست داواکاری کەرتی پەروەردە و کۆمەڵگە و خوێندکاراندا بن .

مامۆستایان پایەی سەرەکی پرۆسەی خوێندنن ، ئەوان بە پلەی یەکەم بەرپرسیارن لە ئامادەکردنی نەوەیەک کە توانا و بەرهەمەکانیان پێویستن بۆ گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی و کەلتوری و ئابوری کۆمەڵگا ئاستی سیستەمی پەروەردەیی لە ئاستی مامۆستاکانی تێناپەڕێت، بۆیە کوالیتی قوتابخانە و کوالیتی پرۆسەی خوێندن بەندە بە کوالیتی مامۆستاکانییەوە ، مامۆستا ئەو سەرکردە ڕاستەقینەیەیە کە سەرکردایەتی وڵات بەرەو گەشەپێدان دەکات ، بۆیە گەشەپێدانی پیشەیی مامۆستایان بناغەی بنەڕەتی پەروەردەیەکی ئاست بەرزە ، مامۆستایان دەبێ خاوەنی ئەو لێهاتوییە پێویستانە بن کە پێکدێن لە تێکەڵەیەکی ئاڵۆز لە کارامەیی ژیانی جۆراوجۆر و زانیاری تایبەتمەند، توانا کەلتوری وکۆمەڵایەتی و ئابورییەکان، لێهاتویی کەسی و ڕەفتار و بەها یەکگرتووەکان کە لە چوارچێوەی ئەدای کاردا دەردەکەون. (حباکە، 2022: 33) .

پاڵنەرە زانەکییەکان لە پرۆسەکانی فێربوون و دەسکەوت و ئەنجامداندا گرنگییەکی زۆریان هەیە، بەو پێیەی ئەو تاکانەی کە بڕێکی پێویست پاڵنەریان و مەیلیان هەیە بۆ فێربوون ، بە بەراورد لەگەڵ هاوکارەکانیان کە پاڵنەرێکی زانەکی کەمیان هەیە. ئەو کەسانەی کە پاڵنەرێکی زانەکی بەرزیان هەیە بەزۆری زیاتر مەیلیان بۆ لێکۆڵینەوە هەیە و زیاتر جددی بن لە هەوڵدان بۆ تێگەیشتن لە ئەرکە پەروەردەییەکان و مانادارکردنی نەک کارلێککردن بە شێوەیەکی ڕوکەش . (علاونە ، 2004: 43).

زۆرێک لە وڵاتان گەشەپێدانی پیشەییان بۆ مامۆستایان خستووەتە چوارچێوەی پلاندانانی هەمەلایەنەی سیاسەتە پەروەردەییەکانیان، هەروەها سەرکەوتنی پرۆسەی پەروەردەیی و گەشەپێدانی خوێندکارانیان بە باشترکردن و گەشەپێدانی پیشەیی مامۆستایانەوە گرێداوە ، بە گرنگیدان بە چەندین دیاریکەر کە بریتی بوون لە: دامەزراندنی هاوسەنگ لەگەڵ پێداویستییە پەروەردەییەکان، پەرەپێدانی پیشەیی بەردەوام و موچەی شایستە وە پەرەپێدانی ئاسۆی پیشەیی و باشترکردنی بارودۆخی کارکردن لە فێربوون و فێرکردن). (یونسکۆ، 2020 : 17(

پاڵپشت بە توێژینەوەی بۆرکۆ (2008) ئەنجامدراوە ، لەسەر پەرەپێدانی پیشەیی مامۆستا پێشنیازی ئەوە دەکەن، کە ئەو مامۆستایانەی کە پاڵنەرێکی زانەکی بەرزیان هەیە زیاتر سەرقاڵی فێربوون و وەرگرتنی پراکتیکی نوێی وانەوتنەوەن، لێکۆڵینەوەکانی بۆرکۆ لەسەر چوارچێوەی پەرەپێدانی پیشەیی ئاماژە بەوە دەکات کە ئەو مامۆستایانەی

Original Article |DOI: https://doi.org/10.14500/kujhss.v9n2y2026.pp242-255

کە پاڵنەرێکی ناوەکییان هەیە بۆ فێربوون زیاتر سودمەند دەبن لە دەستپێشخەرییەکانی پەرەپێدانی پیشەیی و بە شێوەیەکی کاریگەر لە پۆلدا جێبەجێیان بکەن. (بۆرکۆ ،2008: 3-15) .

بەپێی زانیاریەکانی توێژەر ئەمجۆرە توێژینەوەیە زۆر پێویستە بۆ پەرەپێدانی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن و هاوسەنگ بوون لەگەڵ کۆمەڵگا مۆدێرنەکان لە شێوازە پەروەردەییەکاندا بۆیە پێویستە گرنگی بە لێکۆڵینەوە لەم لایەنە بدەین و کاربکەین بۆ بەرزکردنەوەی بۆ ئاستی پێویست وە پێویستە ئەمجۆرە توێژینەوەیە بە وردی و گشتگیرتر لە بوارەکانی پەروەردەدا ئەنجام بدرێت بۆ ئەوەی ئەنجامەکان دیاریبکرێت کە یارمەتیدەر بن بۆ باشترکردنی ئەم بوارە گرنگە لە بنیاتنانی کۆمەڵگادا.

١ . ٣ ئامانجەکانی توێژینەوەکە :

ئامانجی توێژینەوەکە بریتین لە -:

1- زانینی ئاستی پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی بە گشتی.

2- زانینی ئاستی پاڵنەری زانەکی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی بە گوێرەی گۆڕاوە دیموگرافیەکانی (ڕەگەز ، ساڵانی خزمەت ، پسپۆڕی).

3- زانینی ئاستی لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی بە گوێرەی گۆڕاوە دیموگرافیەکانی (ڕەگەز ، ساڵانی خزمەت ، پسپۆڕی).

4- زانینی پەیوەندی نێوان پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی .

١ . ٤ سنوری توێژینەوەکە :

سنوری ئەم توێژینەوەیە بریتییە لە -:

1- سنوری مرۆیی: مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی.

2- سنوری شوێنی: پەروەردەی پشدەر

3- سنوری کاتی : ساڵی(2025-2024)

4- سنوری بابەتی : پێوانەکردنی پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشەیی مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی.

١ . ٥ پێناسەکردنی زاراوەکانی توێژینەوەکە :

پاڵنەری زانەکی (المعرفي) : Cognitive Motivation

پێناسەی (محمد ، 2019): ئارەزوی بەردەوام و هەمیشەیی تاک بۆ بەدەستهێنانی زانست و زانیاری لە ڕێگەی لێکۆڵینەوە و خوێندنەوە و پرسیارکردنەوە بۆ ئەوەی هەموو شتێکی نوێ لە بواری خوێندنەکەیدا بزانێت. (محمد ، 2019 :273).

پێناسەی ڕێککاری بۆ پاڵنەری زانەکی :

بریتییە لە کۆی ئەو نمرانەی ئەندامانی نمونەی توێژینەوەکە دوای وەڵام دانەوەیان بۆ پێوانەی پاڵنەری زانەکی بە دەستی دەهێنن ، کە توێژەر لەم توێژینەوەیەدا بەکاری دەهێنێت .

لێهاتویی پیشەیی : Professional skills

پێناسەی (قاسم , 2015): بریتییە لە توانای بەکارهێنانی لێهاتویی و زانیاری کەسی لە بارودۆخی نوێدا لە چوارچێوەی بوارە پیشەییەکەیدا لەخۆدەگرێت ، هەروەها ڕێکخستن و پلاندانانی کارەکان و داهێنانەکان لەخۆدەگرێت . (قاسم , 2015: 686)

پێناسەی ڕێککاری توێژەر بۆ لێهاتویی پیشەیی:

بریتییە لە کۆی ئەو نمرانەی ئەندامانی نمونەی توێژینەوەکە دوای وەڵام دانەوەیان بۆ پێوانەی لێهاتویی پیشەیی بە دەستی دەهێنن ، کە توێژەر لەم توێژینەوەیەدا بەکاری دەهێنێت .

2. چوارچێوەی تیۆری توێژینەوەکە

١ . ٢ پاڵـــــنەری زانـــــەکی (الدافع المعرفي) :Cognitive motivation

چەمکی پاڵنەری زانەکی: (The concept of scientific motivation)

پاڵنەری زانەکی یەکێکە لە پاڵنەرە سەرەکییەکانی مرۆڤ، بەو پێیەی ئەم چەمکە ماوەیەکی زۆرە لەلایەن دەروونناسانی گشتاڵتەوە پەرەی پێدراوە. یەکەم کەس بوون کە چەمکی پاڵنەری زانەکییان جیاکردەوە و بە شێوەیەکی ئەزمونی لێکۆڵینەوەیان لەسەر کرد. ئەوان بە پێویستی تاک بۆ بنیاتنانی بارودۆخی گونجاو بە شێوازی یەکگرتو و مانادار وەسفیان کردووە. پێویستی بە تێگەیشتنە لە جیهانێکی پڕ لە ئەزمون و کردنی بە لۆژیکی و پەسەندکراو. جگە لەوەش کاتێک ئەم پێویستییە دەبێتە هۆی بێزاربوونمان هەستی گرژی و بێزاری سەرهەڵدەدات، کە دواتر دەبێتە هۆی هەوڵدانی کاریگەر بۆ زاڵبوون بەسەر دۆخەکەدا و زیادکردنی تێگەیشتن ، پاڵنەری زانەکی لە هەبوونی خواست و ئاشکراکردنی لایەنی ڕاستی شتەکان و هەڵێنجاندا دەردەکەوێت و ڕەنگە بۆ هەندێک تاک زیاتر ڕون بێت لەوەی بۆ هەندێکی تر. پاڵنەری زانەکی یان پێویستی بە زانین لە (شیکردنەوە، ڕێکخستن، بەستنەوە و دۆزینەوەی پەیوەندییەکان)دەردەکەوێت Hussein)،. 2022).368 :

پێکهاتەکانی پاڵنەرە زانەکییەکان:(Components of cognitive motivation)

پاڵنەرە زانەکییەکان لەمانەی خوارەوە پێکدێن:

1 .بەردەوامیی زانەکی: بە واتەی حەزکردنی تاک دێت بۆ چالاکییە دەرونییەکان کە پێویستیان بە بیرکردنەوە یان فێربوون لەبارەی شێوازە نوێیەکانی بیرکردنەوە و فێربوونی خاڵە بەهێز و لاوازەکانی بیرکردنەوەی تایبەت هەیە .

2 .ئاڵۆزیی زانەکی: ڕەنگدانەوەی پەسەندکردنی تاکەکەسە بۆ چالاکییە دەرونییە ئاڵۆزەکان و هەروەها حەزکردنی بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ کێشە ئاڵۆزەکان و حەزکردنی بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان و بەرنامەکانی کات بەسەربردن.

3 .متمانەی زانەکی: متمانەی تاک بە یەکگرتن لە نێوان چالاکییە دەرونییەکاندا دانراوە . (جبار , سعيد , 2021 : 237).

جۆرەکانی پاڵنەری زانەکی : (Types of cognitive motivation)

پاڵنەری زانەکی ئەو پاڵنەرە ناوخۆییەیە کە تاکەکان هاندەدات بۆ بەدەستهێنانی زانست و تێگەیشتن، بە یەکێک لە گرنگترین پاڵنەرەکان لە بواری فێربوون و پەروەردەدا دادەنرێن. چەند جۆرێک لە پاڵنەری زانەکی هەیە لەوانە :

1- پاڵنەر بۆ گەڕان (الدوافع الاستكشاف) : ئارەزوی فێربوونی بابەتی نوێ و دۆزینەوەی زانیاری نەبیستراو ئەمجۆرە بە هەڵێنجان و بەدواداچوونە بۆ تێگەیشتن لە بابەتە ئاڵۆزەکان تایبەتمەندە.

2- پاڵنەر بۆ تێگەیشتن: ئارەزوی تێگەیشتن لە بیرۆکە و چەمکەکان بە قووڵی و

پێکهێنانی ڕوانگەیەکی یەکگرتو بۆ بابەتگەلی جیاواز، ئەمەش دەبێتە پاڵنەرێک بۆ تاکەکان و پرسیارکردن و دۆزینەوە و ڕونکردنەوە.

3- پاڵنەر بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان: ئارەزوی ڕوبەڕوبوونەوەی ئالآنگاری زانەکی کە پێویستی بە بیرکردنەوەی لۆژیکی یان داهێنەرانە هەیە بۆ گەیشتن بە چارەسەر.

4- پاڵنەری هاندانی دەستکەوت: خواستی گەیشتن بە ئامانجە زانەکییە بەرجەستەکراوەکانە، وەک سەرکەوتنی ئەکادیمی یان نمرەی بەرز، زۆرجار بەهۆی ئامانجەکانی پەیوەست بە هەڵسەنگاندن یان دەستکەوتی کەسییەوە پاڵدەنرێت.

5- پاڵنەر بۆ گەشەپێدانی خود : پاڵنەر بۆ باشترکردنی بەردەوامی خود و بەدەستهێنانی لێهاتویی و زانیاری نوێ بە مەبەستی گەشەکردنی کەسی و پیشەیی.

6- پاڵنەرە کۆمەڵایەتیەکان: هەندیک لە تاکەکان پاڵنەرێکی زانەکی لە کاتی کارلێککردن لەگەڵ کەسانی دیکەدا دەدۆزنەوە ، چونکە بەهۆی پێویستیە کۆمەڵایەتیەکان و ئاڵوگۆڕی زانیارییەوە دەوروژێن .(الشمری ، 2016: 343) .

٢. ٢ هەندێك لەو تیۆرانەی پاڵنەر ڕون دەكەنەوە (They Explain the Theories of Motivation)

تیۆری هنری مۆرای :(1936) Henry Murray's theory

یەکەم کەس بوو کە چەمکێکی تایبەتی پاڵنەری زانەکی بخاتەڕو ، لیستی سەرەتایی بیست پێویستی دانا لە ڕێکخستنی پێکهاتەی پاڵنەرە زانەکیەکاندا ، ئەو پێداویستیانەی کە کاریگەرییان لەسەر خوێندکاران هەیە، هەڵویستی ئەو لەسەر ئەم پێداویستیانە پێیوابوو چەمکێکی گریمانەین ، لەسەر بنەمای فسیۆلۆژی, چونکە هێزێکی کیمیایی لە مێشکدا لەخۆدەگرێت کە هەموو تواناکانی دەرونی یان زانەکی ڕێکدەخات و ئاڕاستەی دەکات ،بۆیە پێویست بوو مرۆڤ ئەو ئاستە گرژییە بەرز بکاتەوە کە تاک هەوڵی شاردنەوەی دەدات بە تێرکردنی پێویستییەکە.لیستی سەرچاوەکان سنوردار بوون پێداویستییە دەرونی و کۆمەڵایەتییەکان و پێداویستییە جەستەییەکان بەدەر کرابوون.ئەم لیستە بە یەکێک لە باشترین لیستەکان دادەنرێت, کە لەسەر پاڵنەرەکان پێشکەش دەکرێت، ئەو پێداویستیانە لەخۆدەگرێت کە پەیوەندییان بە ئەرکەکانی تاک و ئەو کاریگەریانە لە پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ئەوانی تردا هەیە ، خووەکانی خوێندنیان ڕێکدەخات و ئەم ڕەهەندانەی خوارەوە لەخۆدەگرێت (بەدواداچوون بۆ زانین، خۆشەویستی ، گەڕان و پێشەنگایەتی، قبوڵکردنی ئالآنگاریەکان) و ئەم ڕەهەندانە بنەمای بنیاتنانی پێوەرەکانی پاڵنەری زانەکییان پێکهێنا ، (هێنری مۆرای) ڕێبازی پێداویستییەکانی مرۆڤیان وەک پاڵنەرە ڕەسەنەکان بۆ ڕەفتاری مرۆڤ پێشنیاز کرد ئەو ڕێبازێکی هەمەلایەنەی کەسایەتی خستەڕو کە بە مامەڵەیەکی ورد و واقیعی جیاکرایەوە و ئەو ڕێبازە بوو بە چەمکسازی پاڵنەر یەکێکە لە چەمکە بەهێزەکان لە دەرونناسیدا و مۆرای ڕێبازی پێویستییەکانی پەرەپێدا و بەستیەوە بە ئامانجەکانەوە.ئەو درکی بەوە کرد کە چەندین پێویستی هەیە کە پەیوەندییان بە پاراستنی هاوسەنگی و پەیوەندیدار بە لایەنە فسیۆلۆژیەکانەوە هەیە و ناوی لێنان پێداویستییە فسیۆلۆژیەکان، و ئەو پێناسەی کردون بۆ (١٢) پێداویستییەکان هەروەها پێویستییە گرنگترەکانی خستەڕو، کە پێداویستییەکانی(ڕێکخستن ، خاوەنداریەتی ، بەدەست هێنان ، کات بەسەر بردن ، دەستکەوت ، شکست ، شەڕەف ...هتد) (بلقيس و مرعي ، 1983: 94).

بەڕای توێژەر ئەم تیۆرە سودی بۆ مامۆستایان دەبێت, کە پێویستە مامۆستایان پاڵنەرەکانیان بەپێی پێویستیەکانیان ڕێکبخەن و ڕادەی گەڕان و بەدواداچوونیان بۆ زانست و زانیاری بەرز بکەنەوە ، هەر ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە ڕوانگەیان بۆ شیکردنەوەی چەمکە ئاڵۆزەکان و ڕونکردنەوەیان ، هەروەها بەرزکردنەوەی توانای داهێنان و چارەسەرکردنی کێشەکانیان و گەشەکردنی کەسایەتی و گرێدانی پەیوەندی کۆمەڵایەتی لەگەڵ هاوپیشەکانیدا لەکاتی جێ بەجێکردنی لێهاتوییە پیشەییەکانیان.

٢. ٣ لێهاتویی پیشەیی:(Professional competence) :

مانای چەمکی لێهاتویی:Meaning of the concept of competence

چەمکەکانی لێهاتویی زۆر بوون و زۆر جیاواز بوون و ڕەنگە هۆکارەکەشی ئەوە بێت کە ئەم زاراوەیە زیاتر لە بوارێکدا بەکارهاتووە و چەمکەکە بەپێی بەکارهێنانی جیاواز بووە.کارامەیی لە شوێنی کاردا یەکێکە لەو بابەتانەی بووەتە جێگای سەرنجی بەرپرسانی پیشە جیاوازەکان ، لە پیشەسازی و ئابوری، لە بواری تەندروستی، لە بواری پەروەردە و لە بوارەکانی دیکەدا .هەندێکیان بە توانا و لێهاتویی پێناسەیان کردووە، هەندێکیان بە ئەنجامدانی کارێک بە ئاستێکی دیاریکراو لە توانای کارکردن پێناسەیان کردووە، هەندێکیشیان بە توانا و ئەدای کارکردن. (هاملي،2011: 50).

تایبەتمەندیەکانی لێهاتویی پیشەیی (Characteristics of Professional Competence) :

1- بەشداریدەکات لە دابینکردنی زانیاری جۆراوجۆر بە مەبەستی بەدەستهێنانی هەندێک ئامانج یان چالاکی تایبەت.

2- چەمکێکی ڕوتە بەو پێیەی لیهاتویی نابینرێت، بەڵام دەکرێت ئەو ئامرازانە ببینرێت کە بۆ گەیشتن بە ئەنجامەکانی بەکارهێنراون.

3- لێهاتویی بەدەستهاتو لە لای تاکەکان لە لەدایك بوونەوە نین, کە لێهاتو بن بۆ ئەنجامدانی چالاکییە تایبەتەکان، بەڵکو لە ڕێگەی ڕاهێنانەوە لێهاتویی بەدەست دەهێنن (الزهرة، 2013: ٢٢).

جۆرەكانی لێهاتوییەكان(Types of competencies) :

لێهاتویی زۆر جۆری هەیە بەپێی ڕێبازی و فەلسەفەی وانەوتنەوە و پێویستی کۆمەڵگاکان و بەپێی توێژ و ڕەوتەکانی و کەش و هەوای پەروەردەیی ئامانج لە پۆلینکردنیان ئاسانکارییە بۆ بیرکردنەوە لە هەموو لایەنەکانی ئامادەکردنی مامۆستا و گەشەپێدانی ، پۆلێنیان کردووە بۆ چوار جۆر لێهاتویی:

1- لێهاتوییەکانی وانەوتنەوە: ئاماژەن بۆ ئەو لێهاتویی و زانیاری و ڕەفتارانەی کە مامۆستایەك بەدەستی دەهێنێت بۆ ئەوەی یارمەتی بدات بۆ ئەنجامدانی ئەرکێکی دیاریکراو. ئەم لێهاتوییانە بریتین لە شارەزایی لە بابەتی ئەکادیمی و بەکارهێنانی شێوازە مۆدێرنەکانی وانەوتنەوە.

2- لێهاتویی مرۆیی: ئەمانە هەموو ئەو لێهاتویی و توانایانەن کە بە دروستکردنی کەشێکی دیموکراسی و بەکارهێنانی گفتوگۆ لەسەر بنەمای دیموکراسی و قبوڵکردنی بۆچوونەکانیان و مامەڵەکردن لەگەڵیان بە شێوەیەکی یەکسان و مرۆڤانە بۆ خوێندکار بەکاردەهێنرێن.

3- لێهاتوییەکانی هەڵسەنگاندن: هەڵسەنگاندنی تا چەند ئامانجە پەروەردەییەکان لە ڕێگەی هەڵسەنگاندنی کاریگەرانەی خوێندکارەوە بەدەست دەهێنرێن، کە یەکێکە لە لێهاتوییە گرنگەکان.

4- لێهاتوییە تەکنەلۆژییەکان: هەموو کارامەیی و زانیارییەک لە بواری بەکارهێنانی

Original Article |DOI: https://doi.org/10.14500/kujhss.v9n2y2026.pp242-255

کۆمپیوتەر و ئینتەرنێت و بەکارهێنانیان لە پرۆسەی خوێندندا دەگرێتەوە .(زهران ،2021: 381).

ڕەهەندەکانی لێهاتویی پیشەیی (Dimensions of Professional Competence):

1 -لێهاتویی زانەکی : (Cognitive Competencies)
ئاماژەیە بۆ ئەو زانیاری و لێهاتوییە دەرونییانەی کە پێویستن بۆ ئەدای تاک لە بوارە جیاوازەکانی کارەکەیدا (پەروەردەیی و فێربوون).

2 - لێهاتویی سۆزداری :(Affective Competencies)
ئاماژەن بۆ توانا و مەیلی و ڕەوت و بەها و بیروباوەڕی تاک و ئەم لێهاتوییانە چەندین لایەن دەگرێتەوە وەک: هەستیاری تاک، متمانە بەخۆبوون و هەڵوێستی تاک بەرامبەر بە پیشەکەی (پەروەردە). (عزوز ، 2018 : 13).

3 -لێهاتوییەکانی ئەدای کارکردن :(Performance Competencies)
ئاماژەیە بۆ ئەو لێهاتوییانەی کە تاک نیشانی دەدات و کارامەیی (دەرونی جوڵەیی) وەک بەکارهێنانی ئامرازی پەروەردەیی و تەکنەلۆژی و ئەنجامدانی پێشکەشکردنی پراکتیکی لەخۆدەگرێت ئەدای ئەم کارامەییانە بەندە بەو لێهاتووییە زانەکیانەی کە تاکەکەس پێشتر بەدەستی هێناوە. (مراد ، 2019 : 80)

4 -لێهاتویی دەرئەنجام یان بەرهەم (Consequence or Product Competencies):
ئاماژەیە بۆ کاریگەری ئەدای تاکێک لە لێهاتوییەکانی پێشو لە بوارەکەیدا (پەروەردە)، و ڕادەی گونجانیان لە فێربوون لە داهاتو یان لە کارەکانیاندا کاریگەری لێهاتوییە بەرهەمدارەکان لە ڕێگەی کارەکانیانەوە لە پۆلدا لەگەڵ خوێندکارەکان دەبینرێت. (قاسم,2015 : 693).

٤.٢ لەو تیۆرانەی کە چەمکی لێهاتویی پیشەییان ڕونکردەوە:-

تیۆری ڕەفتاری:Behavioral theory

ڕەفتارناسەکان لە لێکۆڵینەوەکانیان لە فێربووندا شێوازی تاقیکارییان بەکارهێنا، بەڵام هەرچەندە نکوڵییان لە بوونی پرۆسەی دەرونی نەکرد کە بەشدارن لە فێربووندا ، تیۆرە ڕەفتاریەکان بەشێوەیەکی گشتی دابەش دەبن بەسەر دو پۆلی سەرەکیدا ، پۆلی یەکەم بریتییە لە تیۆرە هاوپەیوەندیەکان کە زاناکانی بریتین لە (بافلۆف و واتسۆن و گاثری) ، هەروەها پۆلی دووەم بریتییە لە تیۆرە کرداریەکان کە زاناکانی بریتین لە (باندۆرا و واتسۆن و سکینەر و کلارك هال) تیۆری ڕەفتاری سەرنج دەخاتە سەر لێکۆڵینەوە لە ڕەفتارە چاودێرکراوەکان و پێوانەکراوەکان، هەروەها فێربوون وەک پرۆسەی بەدەستهێنانی ڕەفتاری نوێ لە ڕێگەی کارلێککردن لەگەڵ ژینگەدا ڕون دەکاتەوە. سەبارەت بە لێهاتویی پیشەیی، تیۆری ڕەفتار پێشنیازی ئەوە دەکات، کە دەتوانرێت کارامەیی و لێهاتویی پیشەیی لە ڕێگەی پرۆسەکانی فێربوونی ڕەفتارەوە پەرەی پێ بدرێت و بەرز بکرێتەوە، وەك بەهێزکردن بە یەکێک لە ئامرازە سەرەتاییەکان دادەنرێت لە تیۆری ڕەفتاریدا بۆ بەرزکردنەوەی ڕەفتارە خوازراوەکان. لە چوارچێوەی لێهاتویی پیشەیی، دەتوانرێت بەهێزکردنی ئەرێنی (وەک پاداشت یان ستایش) بەکاربهێنرێت بۆ بەهێزکردنی ئەدای باش، کە دەبێتە هۆی دوبارەبوونەوەی ڕەفتارە خوازراوەکان و زیادبوونی لێهاتویی. هەروەها شێوەدانان بریتییە لە بەهێزکردن و نزیکبوونەوەی یەک لە دوای یەک لە هەڵسوکەوت و ئامانج لە شوێنی کاردا، دەتوانرێت ئەمە بە پێشکەشکردنی فیدباکێکی بەردەوام و زیادە لەکاتی فێربوونی لێهاتویی نوێدا وردە وردە یارمەتیان دەدات بۆ پەرەپێدانی لێهاتوییە پیشەییەکانیان.هەروەها ڕاهێنانی پراکتیکی بەردەوام بۆ بەدەستهێنانی لێهاتویی ، لە ڕێگەی دوبارەکردنەوەی ئەرکەکان و ڕاهێنانی پراکتیکی، تاکەکان دەتوانن لێهاتویی پیشەیی خۆیان بەرز بکەنەوە و کاریگەری خۆیان لە ئەنجامدانی ئەرکەکاندا زیاد بکەن ، جگە لەوەش، باندورا چەمکی (فێربوونی کۆمەڵایەتیی) ناساند، کە پێشنیازی ئەوە دەکات تاکەکان دەتوانن بە چاودێریکردن و لاساییکردنەوەی ئەوانی دیکە، بەبێ ئەوەی پێویستیان بە ئەزمونی ڕاستەوخۆ هەبێت، ڕەفتار و لێهاتویی نوێ بەدەستبهێنن. ئەم قۆناغانە نیشاندەدەن کە چۆن تاکەکان دەتوانن لێهاتویی پیشەیی بەدەست بهێنن بە چاودێریکردنی مۆدێلە سەرکەوتووەکان لە بوارەکانی خۆیان و جێبەجێکردنی ئەوەی لە بارودۆخی پراکتیکیدا فێری بوون. (بوحفص ،2010: 78) .

سەبارەت بەم تیۆرە دەتوانین بڵێین، مامۆستایان دەتوانن سود لەم تیۆرە وەربگرن بۆئەوەی لەڕێگەی جێ بەجێکردنی پیشەکەیان و کارلێککردن لەگەڵ دەوروبەردا فێری ڕەفتاری نوێ ببن ، کە ئەمەش کاریگەریی لەسەر توانا پیشەیەکانیان دادەنێت ، دواتر مامۆستایان لە ئەنجامی کارلێککردنیان لەگەڵ خوێندکاراندا وە بەکارهێنانی هاندان و پاداشت دەتوانن بگەنە ئامانجی پەروەردەیی و فێرکاریەکان لە ئەنجامدا خوێندکاران دەگەن بەسەرکەوتن لەبوارەکەی خۆیاندا.

٥.٢ توێژینەوەکانی پێشو :

توێژینەوەی (الشمري ،2016،337) ، بەناونیشانی پێوانەکردنی پاڵنەرە زانەکییەکان لە لای سەرپەرشتانی پەروەردەیی ، ئامانجی ئەم توێژینەوەیە پێوانەکردنی پاڵنەرە زانەکییەکانی سەرپەرشتانی پەروەردەییە لە قوتابخانەکان ، زانینی گرنگی جیاوازییە ئامارییەکان لە پاڵنەرە زانەکییەکاندا بەپێی گۆڕاوە دیموگرافیەکانی (ڕەگەز،پسپۆڕی،ساڵانی خزمەت)، توێژینەوەکە پشتی بە میتۆدی وەصفی پەیوەندی بەستووە ، توێژەر پشتی بەستووە بە ئامادەکردنی پێوانەیەك بۆ پاڵنەری زانەکی ، نمونەی توێژینەوەکە پێکهاتبوو لە (120) سەرپەرشتی پەروەردەیی ، توێژەر بۆ گەیشتن بە ئەنجامەکانی توێژینەوەکەی پشتی بە پرۆگرامی (SPSS) هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتیەکان بەستووە ، لەکۆتاییدا گەیشت بەو ئەنجامەی کە سەرپەرشتانی پەروەردەیی پاڵنەری زانەکییان هەیە . (الشمري ،337، 2016)

توێژینەوەی (سالم و ئەوانی تر ، 285، 2012) ، بەناونیشانی لێهاتویی پیشەیی هەندێک لە مامۆستایانی پەروەردەی تایبەت لە ژێر ڕۆشنایی ستانداردە گشتگیرەکانی کوالیتی.ئامانجی ئەم توێژینەوەیە پێناسەکردنی ڕۆڵی مامۆستای پەروەردەی تایبەت ، دیاریکردنی ستانداردی کوالیتی بۆ ئەدای مامۆستای پەروەردەی تایبەت و ڕۆڵی لە پەروەردەی تایبەتدا ، دیاریکردنی گرنگترین لێهاتوییەکانی مامۆستانی خاوەن پێداویستی تایبەت لە ڕوانگەی مامۆستایان و خوێندکاران ، دیاریکردنی ڕادەی جیاوازی بۆچوونەکان سەبارەت بە گرنگی لێهاتوییەکان لەلای مامۆستایان بەپێی ڕەگەز و پسپۆڕی و خزمەت ، دیاریکردنی توانا (زانەکی،ڕەفتاری،سۆزداری) مامۆستایان ،بەپێی ڕەگەز و پسپۆڕی و ساڵانی خزمەت. توێژینەوەکە پشتی بە میتۆدی وەصفی پەیوەندی بەستووە ، توێژەر پشتی بەستووە بە دروستکردنی پرسیارنامەیەک بۆ لێهاتوییە پیشەییەکانی مامۆستای پەروەردەی تایبەت. نمونەی توێژینەوەکە پێکهاتبوو لە

(110) مامۆستای پەروەردەی تایبەت.توێژەر بۆ گەیشتن بە ئەنجامەکانی توێژینەوەکەی پشتی بە پرۆگرامی (SPSS) هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتییەکان بەستووە ، لە کۆتاییدا گەیشت بەو ئەنجامەی کە ئاستی لێهاتویی پیشەیی زانەکی و رەفتاریی لە نێوان مامۆستایاندا مام ناوەندە، ئاستی لێهاتویی سۆزداری لە نێوان مامۆستایانداگرنگییەکی بەرزی هەیە ، جیاوازییەکی بەرچاو لە تواناکانی زانەکی، سۆزداری، و رەفتاریدا نییە بەپێی (رەگەز،پسپۆڕی ، ساڵانی خزمەت) ، جیاوازییەکی بەرچاو لە لێهاتوییەکانی (ئەنجامدان و پیشەییەکان)دا هەیە بەگشتی بەپێی ناوچەی کارکردن .. (سالم ، عیسی ، عثمان ، 485،2012).

3 :ڕێککارییەکانی توێژینەوەکە:

٣. ١ ڕێبازی توێژینەوەکە :Research Method

لەپێناو جێبەجێکردنی ئامانجەکانی توێژینەوەکە توێژەر ڕێبازی توێژینەوەی وەصفی پەیوەندی بەکارهێناوە ، بەهۆی ئەوەی لەگەڵ ئامانجەکانی توێژینەوەکەیدا گونجاوە .

٣. ٢ کۆمەڵگای توێژینەوەکە: Research Population

کۆمەڵگای ئەم توێژینەوەیە پێکهاتووە لە سەرجەم مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی لە خوێندنگاکانی حکومی بۆ ساڵی خوێندنی (2024-2025) لە قەزای پشدەر کە بریتی بوون لە (660) مامۆستا لە هەردو ڕەگەزی نێر و مێ ، لە پسپۆڕییەکانی (زمان ، زانستەکان ، زانستە کۆمەڵایەتییەکان) ، مامۆستایان دابەشبوون بەسەر (28) خوێندنگادا .

٣. ٣ نمونەی توێژینەوەکە: Sample of the Research

توێژەر نمونەی بنەڕەتی توێژینەوەکەی بەشێوازی هەڕەمەکی چینی گونجاو(عینة عشوائیة طبقیة متناسبة) دیاریکرد ، کە ژمارەیان (420) مامۆستا بوو ، بەشێوەیەك (270) مامۆستایان لە ڕەگەزی نێر بوو ، (150) مامۆستایان ڕەگەزی مێ بوو.

٤. ٣ پێوانەی پاڵنەری زانەکیMeasurement Cognitive motivation

توێژەر ڕاپرسیەکی کراوەی ئەنجامدا بۆ (50) مامۆستای ئامادەیی لە کۆرسی یەکەمدا کە لە دەرەوەی نمونەی سەرەکی بوون ، دوای کۆکردنەوەی ڕاپرسیەکە توێژەر توانی (15) بڕگە ئامادە بکات ، بە گەڕانەوە بۆ چوارچێوەی تیۆری توێژینەوەکانی پێشو ، توێژەر سودی لە (3) سێ پێوانەی توێژینەوەکانی تر وەرگرت کە بریتی بوون لە : توێژینەوەی (بلقاسم , 2011 : 321) توانی (5) بڕگەی لێوەربگرێت ، توێژینەوەی (محمود , 2004 : 117) توانی (13) بڕگەی لێ وەربگرێت ، توێژینەوەی(الشمري , 2016 : 358) توانی (12) بڕگەی لێ وەربگرێت.

دیاریکردنی ڕاستگۆیی : (Validity)

ڕاستگۆیی : ڕادەی ڕۆڵ بینینی خاڵەکانی پێوانەکە لەگەڵ ناوەرۆکی سیفەت و دانانی پێوانەکە لە لایەن کۆمەڵێك لە شارەزایان و پسپۆڕان لە بواری تایبەت بڕیاری لەسەر دەدرێت .(مراد و سلیمان ، 2005 : 350).

دیاریکردنی ڕاستگۆیی ڕواڵەتی پێوەر(Face validity) :

بۆ دیاریکردنی ڕاستیەتی ڕواڵەتی توێژینەوە توێژەر پەنای بردە بەر ڕاوبۆچوونی شارەزایان بۆ ئەم مەبەستە پێوانەکە خرایە بەر دەستی (17) شارەزا لە بواری پەروەردە و دەروونزانی ، داوایان لێکرا کە ڕاوبۆچوونی خۆیان لەسەر گونجاوی و نەگونجاوی بڕگەکان و بژاردەکان ، هەروەها خستنەڕوی هەر گۆڕانکاریەك پێیان باشە و پێشنیازی بکەن . دوای کۆکردنەوەی فۆڕمەکان بە پشت بەستن بە تێبینی و بیروڕای شارەزایان تەنہا ئەم بڕگانە مانەوە کە ڕێژەی ڕێککەوتن لەسەر مانەوەی (90%) بوو ، بەمشێوەیە لەکۆی (45) بڕگە ، (17) بڕگە لابران ، هەروەها بەپێی پێشنیازەکانی پسپۆڕان گۆڕانکاری لە (11) بڕگە کرا ، بەمجۆرەش ژمارەی بڕگەکان بوون بە (28) بڕگە.

ڕاستگۆیی بونیادنان : (Construct Validity)

ئەم شێوازە پشتی پێ دەبەسترێت، بۆ دیاریکردنی گونجاوی بڕگەی پێوانە لەگەڵ هەموو پێوانەکە کەواتە ڕاستیەتی بونیادنان واتە پەیوەندی نمرەکانی پێوانەکە بە نمرەی گشتی پێوانەکە کە ئەمەش بە پشت بەستن بە هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتیەکان (SPSS)و هاوکۆڵکەی پەیوەندی (Person) ، بە مەبەستی دەرهێنانی ڕاستگۆیی بونیادنان، پەیوەستی هەر بڕگەیەکیان لەگەڵ کۆی پێوانەکە دەرهێنا، بۆ ئەو مەبەستەش توێژەر نمونەیەکی سەرەتایی وەرگرت کە پێکهاتبوون لە (60) مامۆستا لە هەردو ڕەگەزی نێر و مێ ، جیا لە بڕگەکانی (5 ، 6 ، 9 ، 17) بڕگەکانی دیکە پەیوەستێکی بەڵگەداری ئامارییان لەگەڵ کۆی پێوانەکە هەیە لە ئاستی بەڵگەداری کەمتر لە (0.05). بەمپێیە بڕگەکانی (5 ، 6 ، 9 ، 17)لە پێوانەکە دەسڕێنەوەو بەمشێوەیە پێوانەکەمان دەبێتە خاوەنی ڕاستیەتی بونیادی .

دیاریکردنی جێگیری: (Reliability)

جێگیری : Reliability یەکێکە لە مەرجەکانی هەر ئامرازێکی زانستی ، مەبەست لە جێگیری بوونی هاوشێوە لە وەڵامەکاندا ، کاتێك دوبارە ئامرازەکە بە نزیکەی بەسەر هەمان کەس و لە هەمان بارودۆخدا جێبەجێ دەکرێتەوە .(خالیدی ، 2021 : 48)

ڕێگای هەماهەنگی ناوەکی (ئەلفا کرونباخ Cronbach's Alpha)

بە مەبەستی دەرهێنانی جێگیری بە ڕێگای هەماهەنگی ناوەکی ، چونکە ئەم ڕێگایە ئاستی گونجاوی بڕگەکان لەگەڵ یەکتری دەردەخات ، بۆ ئەو مەبەستەش دوای جێبەجێکردنی پێوانەکە بەسەر (نمونەی سەرەتایی) کە پێکهاتبوون لە (60) مامۆستا ، سودمان لە هاوکۆلکەی ئەلفای کرۆنباخ (Cronbach's Alpha) وەرگرت ، پاش سڕینەوەی بڕگەی (15)، بەهای ئەلفای کرۆنباخی پێوانەی پاڵنەری زانەکی گەیشتە (0.87) کە بە ئاستێکی بەرزی جێگیری بە ڕێگای هەماهەنگی ناوەکی ئەژمار دەکرێت.

ڕێگای کەرتکردنی نیوەیی :(Split – Half Method)

بە مەبەستی دڵنیایی زیاتر لە جێگیری پێوانەکە، جێگیری بە ڕێگای کەرتکردنی نیوەیی - ڕێگای بڕگەی تاك و جوت بەکارهات ، بۆ ئەو مەبەستەش دوای جێبەجێکردنی پێوانەکە بەسەر (نمونەی سەرەتایی) کەپێکهاتبوون لە (60) مامۆستا ، لە ڕێگای بەکارهێنانی هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتییەکان (SPSS) و بەکارهێنانی هاوکێشەی(Spearman-Brown) ، دەرکەوت کە بەهای سپێرمان براون (Spearman-Brown)بۆ پێوانەی پاڵنەری زانەکی بریتییە لە (0.852) کە بە ئاستێکی بەرز لە جێگیری بە ڕێگای دوکەرتکردن ئەژمار دەکرێت.

 *دوای دۆزینەوەی ڕاستگۆیی و جێگیریی بۆ پێوانەی (پاڵنەری زانەکی) پێوەرەکە بەشێوەی کۆتایی پێکهاتووە لە (23) بڕگە ، هەروەها بژاردەکانی وەڵامدانەوە لە ناوەرۆکی بڕگەکان بەجۆری (5) بژاردە داڕێژراوە ، واتە (5) بژاردە لە بەرامبەر بڕگەکان هەیە ،

کە بریتین لە (هەموو کات ، زۆربەی کات ، هەندێ کات ، بەدەگمەن ، هیچ کات) و بەهای بژاردەکان بریتین لە (5 ، 4 ، 3 ، 2 ، 1) بە هەمان ڕیزبەندی ، وەکو لە پاشکۆی ژمارە (1)دا ڕونکراوەتەوە . .

۳. ٥ پێوانەی لێهاتوی پیشەیی :

توێژەر ڕاپرسیەکی کراوەیی ئەنجامدا بۆ (50) مامۆستای ئامادەیی کە لە دەرەوەی نمونەی سەرەکی بوون ، دوای کۆکردنەوەی ڕاپرسیەکە توێژەر توانی (15) برگە ئامادە بکات . هەروەها دوای گەڕانەوە بۆ چوارچێوەی تیۆری توێژینەوەکانی پێشو توێژەر سودی لە (3) پێوانەی توێژینەوەکانی تر وەرگرت کە بریتی بوون لە : (مغربي , 2007ـ : 127) توانی (7) برگەی لێ وەربگرێت . توێژینەوەی (فتحي , 2015 : 708) توانی (12) برگەی لێ وەربگرێت . توێژینەوەی (مراد , 2019 : 220) توانی (8) برگەی لێ وەربگرێت .

دیاریکردنی ڕاستگۆیی ڕواڵەتی پێوانە (Face validity) :

ڕاستگۆی ڕواڵەت : (Face validity) ئەمەش جێبەجێ دەبێت ئەگەر ناونیشانی پێوانەکە و ڕواڵەتەکەی ئاماژە بدەن بۆ پێوانەکردنی ئەو ناوەرۆکەی کە لە پێناویدا دانراوە ، واتە ئەگەر برگەکانی پێوانەکە ئەو ناوەرۆکە فێرکاریەی لەخۆگرتبێت ، کە مەبەستە پێوانە بکرێت . (زیتون ، 2001: 627)

توێژەر بە مەبەستی دەستنیشانکردنی ڕاستگۆیی ڕواڵەتی پێوانەکەی دابەشکرد بەسەر کۆمەڵێك شارەزا ، کە بریتی بوون لە (16) شارەزا لە بواری (پەروەردە و دەرونزانیدا) بە مەبەستی بڕیاردان لەسەر گونجاوی و نەگونجاوی برگەکان و بژاردەکان ، هەروەها خستنەڕوی هەر گۆڕانکاریەك پێیان باشە پێشنیازی بکەن. دوای کۆکردنەوەی فۆرمەکان بە پشت بەستن بە تێبینی و بیروڕای شارەزایان تەنها ئەم برگانە مانەوە کە ڕێژەی ڕێککەوتن لەسەر مانەوەی (90%) بوو ، بەمشێوەیە لەکۆی (42) برگە ، (17) برگە لابران ،هەروەها بەپێی پێشنیازەکانی پسپۆڕان گۆڕانکاری لە (6) برگە کرا ، هەروەها (19) برگە وەك خۆیان مانەوە ، بەمجۆرەش ژمارەی برگەکان بوون بە (25) برگە .

ڕاستگۆیی بونیادنان: (Construct Validity)

بە مەبەستی دەرهێنانی ڕاستگۆیی بونیادنانی پێوانەکە لە ڕێگای هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتییەکان (SPSS) و هاوکۆلکەی پەیوەندی پیرسۆن(Person) ، پەیوەستی هەر برگەیەکیان لەگەڵ کۆی تەوەرەکەی بەدەستهێنا ، بۆ ئەو مەبەستەش توێژەر نمونەیەکی سەرەتایی وەرگرت کە پێکهاتبوون لە (50) مامۆستا ، وەکو لە خشتەی خوارەوە دەردەکەوێت:

1- ڕەهەندی زانەکی: هەموو برگەکان لە نێوان (0.638 بۆ 0.670) پەیوەستیان لەگەڵ ڕەهەندەکەیان هەیە، ئەم بەهایەش بەڵگەدارە بە لەبەرچاو گرتنی ئەوەی کە ئاستی بەڵگەداریی بچوکترە لە .(0.05)

2- ڕەهەندی ڕەفتاری: ئەم ڕەهەندە لە (13) برگە پێکدەهات جیا لە برگەکانی (11 ، 13)کە پەیوەستێکی بەڵگەداریی ئامارییان لەگەڵ ڕەهەندەکەیان نەبوو، برگەکانی دیکە پەیوەستێکی بەڵگەداریی ئامارییان لە نێوان (0.338 بۆ 0.654) هەبوو. کەواتە برگەکانی (11 ، 13)لە ڕەهەندەکە لادەدرێن و بەم شێوەیە (11) برگە دەمێنێتەوە.

3- ڕەهەندی سۆزداری: لەم ڕەهەندەدا هەموو برگەکان لە نێوان (0.328 بۆ 0.761) پەیوەستیان لەگەڵ ڕەهەندەکەیان هەیە، ئەمەش بەڵگەدارە بە لەبەرچاو گرتنی ئەوەی کە ئاستی بەڵگەداریی بچوکترە لە .(0.05)

دیاریکردنی جێگیری : (Reliability)

1-3-5-3 : ڕێگای هەماهەنگی ناوەکی) ئەلفا کرونباخ: (Cronbach's Alpha) بە مەبەستی دەرهێنانی جێگیری بە ڕێگای هەماهەنگی ناوەکی، چونکە ئەم ڕێگەیە ئاستی گونجاوی برگەکان لەگەڵ یەکتری دەردەخات ، دوای جێبەجێکردنی پێوانەکە بەسەر (نمونەی سەرەتایی) کە پێکهاتبوون لە (50) مامۆستا ، سودمان لە هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتیەکان (SPSS) ، هاوکۆلکەی ئەلفای کرۆنباخ) (Cronbach's Alphaوەرگرت ، پاش سڕینەوەی ئەو برگانەی کە گونجانیان لەگەڵ برگەکانی دیکە نەبوو، کە بریتی بوون لە برگەکانی (4 و 5) لە ڕەهەندی ڕەفتاری و برگەی (5) لە ڕەهەندی سۆزداری، بەهای جێگیری بە ڕێگای هەماهەنگی ناوەکی بۆ ڕەهەندی زانەکی بریتی بوو لە (0.770)، ڕەهەندی ڕەفتاری (0.725) و ڕەهەندی سۆزداری (0.716)کە بە ئاستێکی بەرزی جێگیری بە ڕێگای جێگیری ناوەکی ئەژمار دەکرێن.

ڕێگای کەرتکردنی نیوەیی: (Split – Half Method)

بە مەبەستی دڵنیایی زیاتر لە جێگیریی پێوانەکە، ڕێگای جێگیری بە ڕێگای کەرتکردنی نیوەیی بەکارهات ، بۆ ئەم مەبەستەش دوای جێبەجێکردنی پێوانەکە بەسەر (نمونەی سەرەتایی)دا ، کە پێکهاتبوون لە (50) مامۆستا لە ڕێگای بەکارهێنانی هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتیەکان (SPSS) ، هاوکۆلکەی سپێرمەن براون (Spearman-Brown)دەرکەوت کە بەهای سپێرمەن براون-Spearman) (Brownی ڕەهەندی زانەکی بریتییە لە (0.763)، ڕەهەندی ڕەفتاری (0.772) و ڕەهەندی سۆزداری (0.729)کە بە ئاستێکی باش لە جێگیری بە ڕێگای دوکەرتکردن ئەژمار دەکرێت.

*دوای دۆزینەوەی ڕاستگۆیی و جێگیریی بۆ پێوانەی (لێهاتویی پیشەیی) پێوەرەکە بەشێوەی کۆتایی پێکهاتووە لە (20) برگە ، هەروەها بژاردەکانی وەڵامدانەوە لە ناوەرۆکی برگەکان بەجۆری (5) بژاردە داڕێژراوە ، واتە (5) بژاردە لە بەرامبەر برگەکان هەیە ، کە بریتین لە (هەمیشە ، زۆربەی کات ، هەندێ کات ، بەدەگمەن ، هەرگیز) و بەهای بژاردەکان بریتین لە (5 ، 4 ، 3 ، 2 ،1) بە هەمان ڕیزبەندی ، وەکو لە پاشکۆی ژمارە (2)دا ڕونکراوەتەوە .

۳. ٦ ئەنجامدانی توێژینەوەکە بەشێوەی کۆتایی:

توێژەر لە ڕێککەوتی (2025/1/11) دەستیکرد بە جێ بەجێکردنی پێوانەکانی توێژینەوەکەی بەسەر نمونەی توێژینەوەکەیدا ، کە پێکهاتبوون لە مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی لە سنوری بەڕێوەبەرێتی پەروەردەیی پشدەر لە قەزای پشدەر و ژمارەیان (420) مامۆستا بوو ، لە هەردو ڕەگەزی نێر و مێ و پسپۆڕیەکانی (زمان ، زانستەکان ، زانستە کۆمەڵایەتیەکان) پێکهاتبوون ، ئەنجامدانەکە لە ڕێککەوتی (31/ 1/ 2025) کۆتایی هات.

3-7 :ئامرازە ئامارییەکان.

سود لە پرۆگرامی (SPSS) هەگبەی ئاماریی بۆ زانستە کۆمەڵایەتییەکان ڤێرژنی (27) وەرگیرا بۆ بەکارهێنانی ئەم ئامرازە ئامارییانەی خوارەوە:

1- هاوکۆلکەی پەیوەندی پێرسۆن. Person Correlation

2- هاوکێشەی(ONE WAY ANOVA) و (Cronbach's Alpha) و

Original Article |**DOI:** https://doi.org/10.14500/kujhss.v9n2y2026.pp242-255

سپێرمەن براون (Spearman –Brown) و هاوکێشەی جێتمان. (Guttmann)
3- ئەزمونی (T) تائی بۆ دو نمونەی سەربەست-Independent Sample T) (Test، ئەزمونی (T) تائی بۆ یەك نمونەی سەربەست.(One Sample T-Test)

٤. خستنەڕوی ئەنجامەکان و شیکردنەوەیان

لەم بەشەدا توێژەر ئەنجامەکان بەپێی ئامانجەکانی توێژینەوەکە دەخاتەڕو هەروەك لە خوارەوە هاتووە :-

٤. ١ ئامانجی یەکەم: زانینی ئاستی پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی بە گشتی.

یەکێك لە ئامانجەکانی ئەم توێژینەوەیە بریتییە لە پێوانەکردنی هەر یەك لە گۆڕاوە سەرەکییەکانی توێژینەوەکە کە بریتی بوون لە پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشەیی . بۆ ئەم مەبەستە توێژەر سودی لە تاقیکردنەوە(t) ی یەك نمونەی (One Sample t-test) وەرگرت کە ئەنجامەکانیان بەمشێوەیەی خوارەوە بوو:

پێوەری پاڵنەری زانەکی:

پاڵنەری زانەکی یەکێك لەو گۆڕاوانە بوو کە توێژەر ویستی پێوانەی ئاستەکەی لەلای نمونەی توێژینەوەکە بکات ، وەکو لە خشتەی (17) دەردەکەوێت؛ ناوەندی ژمێرەیی پاڵنەری زانەکی بریتییە لە (94.13) کە بە شێوەیەکی بەڵگەدار گەورەترە لە ناوەندی گریمانەیی (69)، ئەمەش بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە (P-Value<0.001) و هەروەها بەها (t) دەرهێنراو (56.944) کە گەورەترە لە بەهای (t) خشتەیی. بەچەشنێك کە ناوەندی پێوەرەکە بریتییە لە (4.09) بە ئاستێکی بەرز ئەژمار دەکرێت، کە نزیکە لە بژاردەی زۆربەی کات. ئەنجامی ئەم توێژینەوەیە هاوشێوەی ئەنجامی توێژینەوەکەی (الشمری ، 2016).

پێوەری لێهاتویی پیشەیی:

1 -ڕەهەندی زانەکی لە پێوەری لێهاتویی پیشەیی: وەکو لە خشتەی ژمارە (17) ڕونکراوەوتەوە ناوەندی ژمێرەیی (26.54) بە شێوەیەکی بەڵگەدار گەورەترە لە ناوەندی گریمانەیی (18)، ئەمەش بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە (P-Value<0.001) و هەروەها بەها (t) دەرهێنراو (65.324) کە گەورەترە لە بەهای (t) خشتەیی. بەچەشنێك کە ناوەندی پێوەرەکە بریتییە لە (4.42) کە بە ئاستێکی بەرز ئەژمار دەکرێت دەکەوێتە نێوان بژاردەکانی زۆربەی کات و هەموو کات .

2 -ڕەهەندی ڕەفتاری لە پێوەری لێهاتویی پیشەیی: وەکو لە خشتەی ژمارە (17) ڕونکراوەوتەوە ناوەندی ژمێرەیی (38.78) بە شێوەیەکی بەڵگەدار گەورەترە لە ناوەندی گریمانەیی (27)، ئەمەش بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە (P-Value<0.001) و هەروەها بەهای (t) دەرهێنراو (71.168) کە گەورەترە لە بەهای (t) خشتەیی. بەچەشنێك کە ناوەندی پێوەرەکە بریتییە لە (4.31) کە بە ئاستێکی بەرز ئەژمار دەکرێت و بەرزترە لە بژاردەی زۆربەی کات.

ڕەهەندی سۆزداریی لە پێوەری لێهاتویی پیشەیی: وەکو لە خشتەی ژمارە (17) ڕونکراوەوتەوە ناوەندی ژمێرەیی (20.73) بە شێوەیەکی بەڵگەدار گەورەترە لە ناوەندی گریمانەیی (15)، ئەمەش بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە (P-Value<0.001) و هەروەها بەها (t) دەرهێنراو (49.436) کە گەورەترە لە بەهای (t) خشتەیی. بەچەشنێك کە ناوەندی پێوەرەکە بریتییە لە (4.15) کە بە ئاستێکی بەرز ئەژمار دەکرێت و بەرزترە لە بژاردەی زۆربەی کات.

خشتەی (١)

ئاستی گۆڕاوە سەرەکییەکانی توێژینەوەکە نیشاندەدات

	گۆڕاو	ناوەندی ژمێرەیی	ناوەندی گریمانەیی	جیاوازیی ناوەندەکان	لادانی پێوەری	بەهایt	P-Value
	پێوەری پاڵنەری زانەکی	94.13	69	25.13	9.044	56.944	<0.001
پێوەری لێهاتویی پیشەیی	ڕەهەندی زانەکی	26.54	18	8.54	2.679	65.324	<0.001
	ڕەهەندی ڕەفتار	38.78	27	11.78	3.392	71.168	<0.001
	ڕەهەندی سۆزداری	20.73	15	5.73	2.375	49.436	<0.001

N=420 df= 419

توێژەر پێیوایە یەو ئەنجامە دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی کە مامۆسـتایانی قۆناغی ئامادەیی بەوپێیەی سـەرجەمیان دەرچوی زانکۆکانن و بڕوانامەکانیان بریتییە لە بکالریۆس و ماسـتەر و دکتۆرا لە پسـپۆڕییە جیاوازەکان زیاتر پسـپۆڕییان وەرگرتووە ، هەروەها ئەو قۆناغەی مامۆسـتایان وانەی تێدا دەڵێنەوە وا پێویست دەکات خوێندکاران ئامادە بکەن بۆ خوێندنی زانکۆیی ، بۆیە پێویسـت دەکات مامۆسـتایان ئاسـتێکی بەرزی پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی هەبێت .

٤. ٢ ئامانجی دووەم:

زانینی ئاسـتی پاڵنەری زانەکی لای مامۆسـتایانی قۆناغی ئامادەیی بەگوێرەی گۆڕاوە دیموگرافییەکانی (ڕەگەز، ساڵانی خزمەت، پسپۆڕی):

یەکێك لە ئامانجەکانی توێژینەوەکە بریتی بوو لە زانینی ئاسـتی پاڵنەری زانەکی لای مامۆسـتایانی قۆناغی ئامادەیی بەگوێرەی گۆڕاوە دیموگرافییەکانی (ڕەگەز، سـاڵانی خزمەت، پسپۆڕی)، بۆ ئەم مەبەستە ئەم هەنگاوانەی خوارەوە جێبەجێ کران:

ئاستی پاڵنەری زانەکی بەگوێرەی ڕەگەز .

بە مەبەسـتی تێگەیشتن لە ئاستی پاڵنەری زانەکی بەگوێرەی گۆڕاوی دیموگرافی ڕەگەز، سودمان لە تاقیکردنەوە (t) بۆ دو نمونەی سەربەخۆ (Independent Samples t-test) وەرگرت. هەروەکو لە خشـتەی (18) دەردەکەوێت؛ جیاوازییەکی بەڵگەداریی ئاماریی لە نێوان ڕەگەزی نێر و مێدا نییە، ئەمەش بە سەرنجدان بەوەی کە بەهای (t) دەرهێنراو (1.220) بچوکترە لە بەهای (t) خشـتەی (1.966) و هەروەهـا (P-Value=0.223>0.05).

Original Article |**DOI:** https://doi.org/10.14500/kujhss.v9n2y2026.pp242-255

خشتەی (٢)

ئاستی پاڵنەری زانەکی بەگوێرەی گۆڕاوی دیمۆگرافی ڕەگەز نیشاندەدات .

گۆڕاوی دیمۆگرافی		ژمارەی نمونە	ناوەندی ژمێرەیی	جیاوازی ناوەندەکان	لادانی پیوەریی	p- value	بەهای (ت)		بەڵگەدارە
							دەرهێنراو	خشتەیی	
ڕەگەز	نێر	270	94.53	1.12	8.820	0.223	1.220	1.966	بەڵگەدار نیە
	مێ	150	93.41		9.420				

df= 418 n= 420

توێژەر پێیوایە نەبوونی جیاوازیی ئاستی پاڵنەری زانەکی لای مامۆستایان لەنێوان ڕەگەزی نێر و مێدا دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی کە پاڵنەری زانەکی سەرنجی هەموو مامۆستایانی لە قۆناغی ئامادەییدا بۆخۆی ڕاکێشاوە کە هەردو ڕەگەز بەیەك شێوە دەروانە گرنگی قۆناغی ئامادەیی و خوێندکارانی ئامادەیی ، هەروەها مامۆستایان لەم قۆناغەدا ئاستی زانستی و بڕوانامەی ئەکادیمیان لە یەکەوە نزیکە .

ئاستی پاڵنەری زانەکی بەگوێرەی ساڵانی خزمەت .

بە مەبەستی دەرهێنانی ئاستی پاڵنەری زانەکی بە گوێرەی ساڵانی خزمەت، تاقیکردنەوەی ئەنۆڤا (ONE WAY ANOVA) بەکارهات وەکو لە خشتەی خوارەوە دەردەکەوێت: جیاوازییەکی بەڵگەداریی ئاماریی لە نێوان ئاستە جیاوازەکانی ساڵانی خزمەتدا بەدی ناکرێت، ئەمەش بە سەرنجدان بەوەی کە (P-Value=0.128>0.05).

خشتەی (٣)

داتای وەصفی ساڵانی خزمەت نیشاندەدات.

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	ژمارەی نمونە	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پیوەری
پاڵنەری زانەکی	1-5 ساڵ	55	93.58	7.578
	6-10 ساڵ	133	93.95	9.164
	11-15 ساڵ	147	93.32	9.410
	16 ساڵ و زیاتر	85	96.15	8.924
	کۆی گشتی	420	94.13	9.044

خشتەی (4)

تاقیکردنەوەی ئەنۆڤا بۆ ئاستی پاڵنەری زانەکی بەگوێرەی ساڵانی خزمەت نیشاندەدات.

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	کۆی دووجاکان	نمرەی ئازاد	ناوەندی ژمێرەیی دوجاکان	بەهای (ف) F-test	ئاستی بەڵگەداریی 0.05
پاڵنەری زانەکی	لە نێوان گروپەکان	464.96	3	154.99	1.907	0.128 بەڵگەدار نیە
	لەنێوخۆی گروپەکان	33804.10	416	81.26		
	کۆی گشتی	34269.0	419			

توێژەر پێیوایە نەبوونی جیاوازی لە ئاستی پاڵنەری زانەکی لای مامۆستایان لەنێوان ئاستە جیاوازەکانی تەمەن دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی کە وەزارەتی پەروەردە لەم چەند ساڵانەی ڕابردودا مامۆستایانی پشت گوێ خستووە لەڕوی نایەکسانی لە ماف و ئەرکدا ، پێدەچێت مامۆستایان وەکویەك بڕوانە گرنگیدان بە ئاستی زانەکی و زانین و بەدواداچوونی زیاتر لەڕوی زانستیەوە.

ئاستی پاڵنەری زانەکی بەگوێرەی پسپۆریی.

بە مەبەستی دەرهێنانی ئاستی پاڵنەری زانەکی بە گوێرەی پسپۆریی، تاقیکردنەوەی ئەنۆڤا (ONE WAY ANOVA) بەکارهات وەکو لە خشتەی خوارەوە دەردەکەوێت: جیاوازییەکی بەڵگەداریی ئاماریی لە نێوان پسپۆرییە جیاوازەکاندا نییە، ئەمەش بە سەرنجدان بەوەی کە.(P-Value=0.628>0.05)

خشتەی (21)

داتای وەصفی بواری پسپۆری نیشاندەدات.

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	ژمارەی نمونە	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پیوەریی
پاڵنەری زانەکی	زمان	152	94.68	10.255
	زانستەکان	158	93.90	8.473
	زانستە کۆمەڵایەتییەکان	110	93.69	8.036
	کۆی گشتی	420	94.13	9.044

خشتەی (22)

تاقیکردنەوەی ئەنۆڤا بۆ ئاستی پاڵنەری زانەکی بەگوێرەی پسپۆریی نیشاندەدات.

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	کۆی دوجاکان	نمرەی ئازاد	ناوەندی ژمێرەیی دوجاکان	بەها (ف) F-	ئاستی بەڵگەداریی 0.05
پاڵنەری زانەکی	لە نێوان گروپەکان	76.344	2	38.17	0.466	0.628 بەڵگەدار نیە
	لەنێوخۆی گروپەکان	34192.71	417	82.00		
	کۆی گشتی	34269.06	419			

توێژەر پێیوایە نەبوونی جیاوازیی لە ئاستی پاڵنەری زانەکی لای مامۆستایان لەنێوان پسپۆڕیە جیاوازەکان دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی کە سەرجەم پسپۆڕیەکان پێویستن بۆ خوێندکارانی قۆناغی ئامادەیی و مامۆستایانیش لە سەرجەم پسپۆڕیەکان هەوڵەکانیان بەردەوامە بۆ ئەوەی زیاتر پەرە بەلایەنی زانەکی خۆیان بدەن ، هەروەها نەمانی

Original Article |**DOI:** https://doi.org/10.14500/kujhss.v9n2y2026.pp242-255

سەرپەرشتی پسپۆڕیی لە ناوەندەكانی خوێندندا لەم چەند ساڵانەی دوایدا بەهۆی سیستەمی تازەی سەرپەرشتیكردنی مامۆستایان لە ناوەندەكانی خوێندن وایكردووە كە مامۆستایان وەكو یەك زیاتر پشت بەخۆیان ببەستن .

4-3: ئامانجی سێیەم: زانینی ئاستی لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی بەگوێرەی گۆڕاوە دیمۆگرافییەكانی (ڕەگەز ، ساڵانی خزمەت ، پسپۆڕیی):

4-3-1 : ئاستی لێهاتویی پیشەیی بە گوێرەی ڕەگەز.

بۆ دەرهێنانی ئاستی ڕەهەندەكانی لێهاتووی پیشەیی بەگوێرەی ڕەگەز، تاقیكردنەوەی (t) بۆ دوو نموونەیی (Independent Samples t-test) بەكارهات. هەروەكو لە خشتەی (23) دەردەكەوێت؛ لە هیچ یەك لە ڕەهەندەكانی لێهاتووی پیشەییدا (زانەكی، ڕەفتاری، سۆزداری) جیاوازییەكی بەڵگەداری ئاماری لە نێوان ڕەگەزی نێر و مێدا نیە ، ئەمەش بە سەرنجدان بەوەی كە بەهای (t) دەرهێنراو بچوكترە لە بەهای (t) خشتەی و هەروەها (P-Value>0.05).

خشتەی (23)

ڕۆڵی گۆڕاوی دیمۆگرافی لێهاتویی پیشەیی بە گوێرەی ڕەگەز نیشاندەدات.

گۆڕاوی دیمۆگرافی		ژمارەی نمونە	ناوەندی ژمێرەیی	جیاوازی ناوەندەكان	لادانی پێوەریی	p- value	بەهای (ت) دەرهێنراو	بەهای (ت) خشتەیی	بەڵگەدارە
ڕەهەندی زانەكی	نێر	270	26.37	0.46	2.350	0.122	1.552	1.966	بەڵگەدار نییە
	مێ	150	26.83		3.174				
ڕەهەندی ڕەفتاریی	نێر	270	38.64	0.39	3.405	0.263	1.121	1.966	بەڵگەدار نییە
	مێ	150	39.03		3.366				
ڕەهەندی سۆزداری	نێر	270	20.64	0.24	2.403	0.326	0.984	1.966	بەڵگەدار نیە
	مێ	150	20.88		2.323				

n= 420 df= 418

توێژەر پێیوایە نەبوونی جیاوازیی لە ئاستی لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایان لەنێوان ڕەگەزی نێر و مێدا دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی كە لێهاتویی پیشەیی سەرنجی هەموو مامۆستایانی لە قۆناغی ئامادەییدا بۆخۆی ڕاكێشاوە كە هەردو ڕەگەز بەیەك شێوە دەڕوانە گرنگی قۆناغی ئامادەیی و خوێندكارانی ئامادەیی هەوڵەكانیان لە یەكەوە نزیكە بۆ ئەوەی خوێندكاران ئامادە بكەن بۆ خوێندنی پیشەیی یان زانكۆیی. ئەنجامی ئەم توێژینەوەیە هاوشێوەی ئەنجامی توێژینەوەكەی (سالم و ئەوانی تر ، 2023).

4-3-2 : ئاستی لێهاتویی پیشەیی بە گوێرەی ساڵانی خزمەت.

بە مەبەستی دەرهێنانی ئاستی لێهاتویی پیشەیی بەگوێرەی ساڵانی خزمەت، سودمان لە تاقیكردنەوەی ئەنۆڤا (One way ANOVA) وەرگرت هەروەكو لە خشتەی خوارەوە دەردەكەوێت: لە هیچ یەك لە ڕەهەندەكانی لێهاتویی پیشەییدا (زانەكی، ڕەفتاریی و سۆزداریی) جیاوازییەكی بەڵگەداریی ئاماریی لە نێوان ساڵانی خزمەتدا بەدی ناكرێت، ئەمەش بە سەرنجدان بەوەی كە لە هەموو ڕەهەندەكاندا (P-Value>0.05).

خشتەی (24)

داتای وەصفی ساڵانی خزمەت نیشاندەدات.

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	ژمارەی نمونە	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەریی
ڕەهەندی زانەكی	1-5 ساڵ	55	26.58	4.606
	6-10 ساڵ	133	26.71	2.149
	11-15 ساڵ	147	26.27	2.429
	16 ساڵ و زیاتر	85	26.71	2.109
	كۆی گشتی	420	26.54	2.679
ڕەهەندی ڕەفتاریی	1-5 ساڵ	55	38.00	3.180
	6-10 ساڵ	133	38.78	3.232
	11-15 ساڵ	147	38.82	3.477
	16 ساڵ و زیاتر	85	39.20	3.588
	كۆی گشتی	420	38.78	3.392
ڕەهەندی سۆزداریی	1-5 ساڵ	55	20.31	2.610
	6-10 ساڵ	133	20.74	2.302
	11-15 ساڵ	147	20.69	2.381
	16 ساڵ و زیاتر	85	21.05	2.314
	كۆی گشتی	420	20.73	2.375

خشتەی (25)

تاقیکردنەوەی ئەنۆڤا بۆ ئاستی لێهاتویی پیشەیی بەگوێرەی ساڵانی خزمەت نیشاندەدات.

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	کۆی دوجاکان	نمرەی ئازاد	ناوەندی ژمێرەیی دوجاکان	بەها (ف) F-test	ئاستی بەڵگەداریی 0.05
ڕەهەندی زانەکی	لە نێوان گروپەکان	16.68	3	5.561	0.774	0.509
	لەنێوخۆی گروپەکان	2989.71	416	7.187		بەڵگەدار نییە
	کۆی گشتی	3006.39	419			
ڕەهەندی ڕەفتاریی	لە نێوان گروپەکان	48.73	3	16.243		0.237
	لەنێوخۆی گروپەکان	4771.68	416	11.470	1.416	بەڵگەدار نییە
	کۆی گشتی	4820.41	419			
ڕەهەندی سۆزداریی	لە نێوان گروپەکان	18.59	3	6.195		0.349
	لەنێوخۆی گروپەکان	2344.47	416	5.636	1.099	بەڵگەدار نییە
	کۆی گشتی	2363.06	419			

توێژەر پێیوایە نەبوونی جیاوازیی لە ئاستی لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایان لەنێوان ئاستە جیاوازەکانی تەمەن دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی پێدەچێت مامۆستایان وەکو یەك بڕواننە گرنگیدان بە ئاستی لێهاتویی پیشەیی و وەکو یەك تاقیگەی زانستی و ئامرازە فێرکاریەکان بەکار بهێنن. ئەنجامی ئەم توێژینەوەیە هاوشێوەی ئەنجامی توێژینەوەکەی (سالم و ئەوانی تر، 2023).

4-3-3 : ئاستی لێهاتویی پیشەیی بەگوێرەی پسپۆڕیی.

بە مەبەستی دەرهێنانی ڕۆڵی گۆڕاوی دیمۆگرافی پسپۆڕیی لەسەر ڕەهەندەکانی لێهاتویی پیشەیی، تاقیکردنەوەی ئەنۆڤا (One way ANOVA) بەکارهات وەکو لە خشتەی خوارەوە دەردەکەوێت: لە هیچ یەك لە ڕەهەندەکانی لێهاتویی پیشەییدا (زانەکی، ڕەفتاریی و سۆزداریی) جیاوازییەکی بەڵگەداریی ئاماریی لە نێوان پسپۆڕییەکانی (زمان، زانستەکان و زانستە کۆمەڵایەتییەکان)دا نییە، ئەمەش بە لەبەرچاوگرتنی کە لە هەموو ڕەهەندەکاندا.(P-Value>0.05)

خشتەی (26)

داتای وەصفی پسپۆڕیی نیشاندەدات

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	ژمارەی نمونە	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری
ڕەهەندی زانەکی	زمان	152	26.42	2.357
	زانستەکان	158	26.54	3.276
	زانستە کۆمەڵایەتییەکان	110	26.69	2.093
	کۆی گشتی	420	26.54	2.679
ڕەهەندی ڕەفتاریی	زمان	152	38.76	3.522
	زانستەکان	158	38.66	3.482
	زانستە کۆمەڵایەتییەکان	110	38.96	3.086
	کۆی گشتی	420	38.78	3.392
ڕەهەندی سۆزداریی	زمان	152	20.65	2.569
	زانستەکان	158	20.70	2.216
	زانستە کۆمەڵایەتییەکان	110	20.87	2.331
	کۆی گشتی	420	20.73	2.375

خشتەی (27):

تاقیکردنەوەی ئەنۆڤا بۆ ئاستی لێهاتووی پیشەیی بەگوێرەی پسپۆری نیشان دەدات.

گۆڕاو	سەرچاوەی جیاوازیی	کۆی دوجاکان	دەرجەجەی ئازادیی	ناوەندی ژمێرەیی دوجاکان	بەها (ف)F-test	ئاستی بەڵگەداریی0.05
ڕەهەندی زانەکی	لە نێوان گرووپەکان	4.66	2	2.329	0.323	0.724
	لەنێوخۆی گرووپەکان	3001.73	417	7.198		بەڵگەدار نییە
	کۆی گشتی	3006.39	419			
ڕەهەندی ڕەفتاریی	لە نێوان گرووپەکان	5.86	2	2.929		0.776
	لەنێوخۆی گرووپەکان	4814.55	417	11.546	0.254	بەڵگەدار نییە
	کۆی گشتی	4820.41	419			
ڕەهەندی سۆزداریی	لە نێوان گرووپەکان	3.30	2	1.650		0.747
	لەنێوخۆی گرووپەکان	2359.76	417	5.659	0.292	بەڵگەدار نییە
	کۆی گشتی	2363.06	419			

Original Article |**DOI:** https://doi.org/10.14500/kujhss.v9n2y2026.pp242-255

توێژەر پێیوایە نەبوونی جیاوازیی لە ئاستی لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایان لەنێوان پسپۆڕیە جیاوازەکان دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی کە مامۆستایان لە پسپۆڕیە جیاوازەکان هەوڵەکانیان لەیەکەوە نزیکە بۆ ئەوەی لێهاتویی پیشەیی گونجاویان هەبێت کە گونجاوبێت لەگەڵ خوێندکارانی قۆناغی ئامادەییدا، هەروەها نەمانی سەرپەرشتی پسپۆڕی لە ناوەندەکانی خوێندندا لەم چەند ساڵانەی دواییدا بەهۆی سیستەمی تازەی سەرپەرشتیکردنی مامۆستایان لە ناوەندەکانی خوێندن وایکردووە کە مامۆستایان وەکو یەك زیاتر پشت بەخۆیان ببەستن . ئەنجامی ئەم توێژینەوەیە هاوشێوەی ئەنجامی توێژینەوەکەی (سالم و ئەوانی تر ، 2023) .

4-4: ئامانجی چوارەم: زانینی پەیوەندیی نێوان پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی.

بە مەبەستی دۆزینەوەی پەیوەندیی پاڵنەری زانەکی بە لێهاتویی پیشەیی، سودمان لە هاوکۆلکەی پەیوەندی پیرسۆن (Pearson Correlation) وەرگرت هەر وەکو لە خشتەی (28) دەردەکەوێت:

١.پاڵنەری زانەکی بڕی (0.251) پەیوەندی ئاماریی بە ڕەهەندی زانەکی لێهاتویی پیشەیی هەیە. ئەم پەیوەندییە لەڕوی ئامارییەوە بەڵگەدار بە لەبەرچاو گرتنی ئەوەی کە (P-Value<0.001). هەروەها جۆری پەیوەندییەکی ڕاستەوانەیە، واتە بە زیادبوونی پاڵنەری زانەکی ڕەهەندی زانەکی لە لێهاتویی پیشەییش زیاد دەکات و بە پێچەوانەشەوە ڕاستە. لەڕوی هێزەوە ئەم پەیوەندییە بە پەیوەندییەکی لاواز ئەژمار دەکرێت.

٢ .پاڵنەری زانەکی بڕی (0.382) پەیوەندیی بەڵگەداریی ئاماریی لەگەڵ ڕەهەندی ڕەفتاریی لە لێهاتویی پیشەیی هەیە .(P-Value<0.001) جۆری ئەم پەیوەندییە ڕاستەوانەیە واتە هەرچەند پاڵنەری زانەکی زیاد بکات، ڕەهەندی ڕەفتاریی لێهاتویی پیشەییش زیاد دەکات و بە پێچەوانەشەوە ڕاستە. ئەم پەیوەندییە لە روی هێزەوە بە ئاستێکی مامناوەند ئەژمار دەکرێت.

٣ .پاڵنەری زانەکی بڕی (0.353) پەیوەندیی بەڵگەداریی ئاماریی لە جۆری ڕاستەوانە لەگەڵ ڕەهەندی سۆزداری لە لێهاتویی پیشەیی هەیە. ئەم پەیوەندییە لەڕوی هێزەوە بە پەیوەندییەکی مامناوەند ئەژمار دەکرێت.

٤ .پاڵنەری زانەکی بڕی (0.408) پەیوەندیی بە لێهاتویی پیشەیی بە هەر سێ ڕەهەندەکانی (زانەکی، ڕەفتاریی و سۆزداریی) هەیە .(P-Value<0.001) جۆری پەیوەندییەکی ڕاستەوانەیە و بە ئاستێکی مامناوەند ئەژمار دەکرێت .

خشتەی (28):

پەیوەندیی پاڵنەری زانەکی بە لێهاتویی پیشەیی نیشاندەدات

گۆڕاو	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەریی	پاڵنەری زانەکی	P-Value
پاڵنەری زانەکی	94.13	9.044	1	
لێهاتویی پیشەیی ڕەهەندی زانەکی	26.54	2.679	0.251	<0.001
لێهاتویی پیشەیی ڕەهەندی ڕەفتاریی	38.78	3.392	0.382	<0.001
لێهاتویی پیشەیی ڕەهەندی سۆزداریی	20.73	2.375	0.353	<0.001
کۆی گشتی لێهاتویی پیشەیی	86.05	6.874	0.408	<0.001

لێرەدا توێژەر ئەو ئەنجامە دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی کە مامۆستایان هەرچەند لە لایەنی زانەکی بەهێز بن و زیاتر بخوێننەوە و بڕوانامەی ئەکادیمیان بەرز بکەنەوە و زیاتر بەرەو پسپۆڕیی وردتر بچن درێژە بەخوێندنی بەرزتر بدەن ، ئەوا دەتوانن لێهاتویی پیشەیی پێشکەش بە خوێندکاران بکەن لە لایەنی (زانەکی ، ڕەفتاریی ، سۆزداریی) بەجۆرێك کە بابەتەکە زانستیانەتر دەگەیەنن و ڕەفتارییان لەگەڵ خوێندکاراندا پەروەردەییانە دەبێت و دەتوانن زیاتر لە هەست و سۆزی خوێندکارن تێبگەن و شیکردنەوەی ورد بۆ پێداویستی و حەزەکانی خوێندکاران بکەن و چارەسەر بۆ کێشەکانی خوێندکاران بدۆزنەوە .

وێنەی ژمارە (1): هێڵکاری پەیوەندی نێوان پاڵنەری زانەکی بە هەر سێ ڕەهەندەکانی لێهاتویی پیشەیی نیشان دەدات.

5 :دەرئەنجامی گشتی و پێشنیازەکان و ڕاسپاردەکان:

5-1 :دەرئەنجامەکان:

ئەمەی خوارەوە پێشکەشکردنی ئەو دەرئەنجامانەیە کە توێژینەوەکە پێی گەیشتووە و لێکدانەوەکانیان بەپێی پرسیارەکانی توێژینەوەکە و ئامانجەکانی توێژینەوەکە ڕێکخراوە بۆ ئەوەی ورد و بابەتیانە بێت لە دیاریکردنی ئاستی پاڵنەری زانەکی لای مامۆستایانی ئامادەیی بەگوێرەی گۆڕاوە دیمۆگرافیەکان و پەیوەندی بە لێهاتویی پیشەیی مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی:

1 -پاڵنەری زانەکی و لێهاتویی پیشەیی لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی لە سنوری پەروەردەیی پشدەر لە ئاستێکی بەرزدایە.

2 -جیاوازی بەڵگەداریی ئاماریی لە ئاستی پاڵنەری زانەکی بەدیناکرێت بەپێی گۆڕاوە دیمۆگرافیەکانی لە نێوان (ڕەگەز، ساڵانی خزمەت ، پسپۆڕیی)دا .

3 -جیاوازییەکی بەڵگەداریی ئاماریی لە ئاستی لێهاتویی پیشەیی لە هیچ یەك لە ڕەهەندەکانی لێهاتویی پیشەییدا (زانەکی، ڕەفتاری، سۆزداری) بەپێی گۆڕاوە دیمۆگرافیەکان لە نێوان (ڕەگەز ، ساڵانی خزمەت ، پسپۆڕیی)دا بەدیناکرێت.

4 -دەرکەوت کە پاڵنەری زانەکی پەیوەندی ئاماریی بە هەر سێ ڕەهەندەکانی (زانەکی، ڕەفتاریی و سۆزداریی) لێهاتویی پیشەییدا هەیە ، جۆری پەیوەندییەکی ڕاستەوانەیە، ئەم پەیوەندییە لە روی هێزەوە بە ئاستێکی مام ناوەند ئەژمار دەکرێت.

5-2 :پێشنیازەکان :

لەبەر رۆشنایی ئەنجامەکانی توێژینەوەکە، توێژەر پێشنیازی ئەمانەی خوارەوە دەکات :

1 -وەزارەتی پەروەردە گەشەی زیاتر بە پەیڕەوی خوێندن و هاندانی مامۆستایان بۆ خوێندنەوە و بەرزکردنەوەی ئاستی زانیاری و گرنگیدان بە بیرکردنەوەی نوێ بدات .
2 -وەزارەتی پەروەردە گرنگی بە سەردانی زانستیی و گەشتی زانستیی بۆ مامۆستایان و بەشداریکردنیان لە خول و سمینار و سەردانکۆڕکیی زانستیی لەنێوان مامۆستایاندا بدات .

3 -وەزارەتی پەروەردە گرنگی زیاتر بە ڕێگای وانە وتنەوەی نوێ و هاوچەرخ و ئەنجامدانی چالاکی گروپات بدات و بەکارنەهێنانی ڕێگای کلاسیکی و کۆن لە لایەن مامۆستایان .

5-3 :ڕاسپاردەکان :

لەبەر رۆشنایی ئەنجامەکانی توێژینەوەکە توێژەر پێشنیازی ئەم ناونیشانانەی خوارەوە دەکات ، کە وەک توێژینەوە ئەنجام بدرێن:

1 .ئەنجامدانی توێژینەوەیەک هاوشێوەی ئەم توێژینەوەیە لەسەر قۆناغە ئەکادیمییە جیاوازەکان وەکو مامۆستایانی قۆناغی بنەڕەتی و مامۆستایانی زانکۆ.

2. ئەنجامدانی توێژینەوەیەکی دیکە لەسەر نمونەی زیاتر و کۆمەڵگای فراوانتر لە سنوری بەڕێوەبەریتی پەروەردەکانی تری هەرێمی کوردستان.

سەرچاوەکان

سعید ، بەهات عبدالرزاق ،(2023) ، کاریگەری بەکارهێنانی ستراتیجیەکانی (وتووێژی سوکراتی) و (کێشە بنێرە) لەسەر بیرکردنەوەی زانستی و ڕێزگرتن لە بەرامبەر و ئاراستە بەرەو وانەی گفتوگۆی ئەکادیمی لای خوێندکارانی زانکۆی کۆیە.

قەرەچەتانی ، کریم شریف ، (2018) ، پێوانە و هەڵسەنگاندن لە بواری پەروەردە و دەروونزانی ، چاپخانەی زبانی صلح ، تهران .

ابوعيشة ، اماني كمال سعيد , (2019)." درجة الدافعية لدى المعلمين العاملين في وزارة التربية والتعليم: محافظة العاصمة , دار المنجد للتدريب و الدراسات، جامعة الاردنية , المجلد 46 ، العدد 2، ملحق 2 , على الرابط , https://archives.ju.edu.jo/index.php/edu/article/download/15907/10345/55444 . استرجع بتاريخ 19-9-2024.

بلقاسم , خيالى , (2018) , قياس مستويات الدافع المعرفي لدى عينة من تلاميذ السنة الثانية ثانوي شعبتي العلوم التجريبية والتقني رياضي , مجلة حقائق للدراسات النفسية والاجتماعية , مجلد 9 , العدد 3 ,على الرابط https://www.asjp.cerist.dz/en/article/131168 , استرجع بتاريخ 12 -9-2024.

بلقيس, احمد, وتوفيق, مرعي ، (1983) الميسر في علم النفس التربوي, ط 1, دار الفرقان.

بوحفص ، عبدالكريم (2010) التكوين الاستراتيجي لتنميةالموارد البشرية، الجزائر ، ديوان مطبوعات الجامعية.

جبار, هيمن إسماعيل ,سعيد , بختيار حبيب, (2021). قياس الدافع المعرفي لدى طلبة كلية التربية بجامعة كرميان. Journal of Garmian University , العدد (8) , مجلد (2) على الربط https://jgu.garmian.edu.krd/article_135924.html استرجع بتاريخ 2024/10/25.

حباكه، أمل سعيد(2022)، صيغ مقترحة للتنمية المهنية للمعلمين بمصر في ضوء خبرة سنغافورة. مجلة دراسات تربوية واجتماعية, على الربط ، مجلد 28 ، عدد 2 ، https://journals.ekb.eg/article_277298.html استرجع بتاريخ 22 -9- 2024.

خاليدي , قاسم مطر (2021) القياس و التقويم ,كليه التربية , الجامعة – بصرة.

ربيع,هادى مشعان(2008),التربية والتعلم,طبعة الأولى,مكتبة المجتمع العربي للنشر والتوزيع.

زهران ، آمنه سعيد ،(2021) ، الكفايات المهنية لدى أعضاء الهيئة التدريسية في الكليات التقنية في الضفة الغربية في ضوء المعايير العالمية ، المجلة العربية للنشر العلمي ،العدد 31 ، على الربط https://www.ajsp.net// استرجع بتاريخ 2024/11/29.

الزهرة،شنكامة (2013) ، تسيير الكفاءات البشرية في المؤسسة ، جامعة قاصدي مرباح ورقلة ، الجمهورية الجزائرية. على الربط https://dspace.univ-ouargla.dz/jspui/handle/123456789/1188 استرجع بتاريخ 2024/12/15.

زيتون ، حسن حسين (2001) تصميم التدريس رؤيه منظومة عالم كتب , القاهرة , ط2 , المجلد الاول و الثاني.

سالم ، عيسى ، عثمان ، (2012) محمد عبالستار ، أحمد نبوى عبده ، خاليد عبدالحميد ، (2012) ، الكفايات المهنية لدى بعض معلمي التربية الخاصة في ضوء معايير الجودة الشاملة ، كلية لاتربية ، جامعه الملك عبدالعزيز ، العدد(27).

الشمرى ، مي مصدق دلفي ,(2016) قياس الدافع المعرفي لدى المرشدين التربويين, مجلة الكلية التربية , الجامعة المستنصرية , مجلد 4 , عدد 17 , على الربط uomustansiriyah.edu.iq , استرجع بتاريخ , 2024/10/24.

علاونة، شفيق (2004) : علم النفس العام ، دار السيرة للنشر والتوزيع،الاردن.

على ، رحيم حلو ، (2018) ، الدافع المعرفي وعلاقته بالكفاءة المهنية لمعلمي التربية الرياضية ، رسالة ماجستير منشورة ، كلية التربية , جامعة ميسان، العراق . على الرابط https://www.asjp.cerist.dz/en/article/129061 استرجع بتاريخ 18-9-2024 .

العمراني، محمد عبد الغني اسماعيل: أصول التربية (صنعاء: دار الكتاب الجامعي، 2014)

غزوز ،مرابط عياش (2018) , الكفاءة المهنية , دار اقرأ للكتاب , على الربط , file:///C:/Users/byte/Downloads/%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%81%D8%A7%D8%A1%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%87%D9%86%D9%8A%D8%A9_55672_Foulabook.com_.pdf استرجع بتاريخ 2025/3/3.

قاسم,نادر فتحى (2015), الخصائص السيكومترية لمقياس الكفاءة المهنية , مجلة كلية التربية - عين شمس – مصر, على الربط https://abhathna.com/files/maqa/443.pdf , استرجع بتاريخ 2024/11/11 .

محمد ، نعمة عبد السلام ، (2019) الدافع المعرفي واستراتيجيات التعلم المنظم ذاتيا منبئات بالتسويف الأكاديمي لدى طلاب المرحلة الجامعية ، كليه التربيه ، جامعمه السويس ، مجلة 25 ، عدد 4. على الربط https://journals.ekb.eg/article_224678_fe9a64306cce408ed7c8e39f5040118c.pdf استرجع بتاريخ 2024/10/26.

محمود ، أحمد محمد نوري ، (2004)، قياس الدافع المعرفي لدى طلبة جامعة الموصل ، كلية التربية ، جامعة الموصل ، أطروحة الدكتوراه.

مراد ، قهلوز (2019) ، الذكاء الانفعالي وعلاقته بالكفاءة المهنية ودافعية الإنجاز لدى أساتذة التربية البدنية والرياضية في الطورين الاكمالي والثانوي ، معهد التربية البدنية والرياضية ، جامعة الجزائر .

مراد ، صلاح أحمد و سليمان , أمين على (2005) الاختبارات و المقاييس في العلوم النفسية والتربوية خطوات اعدادها و خصائصها , دار الكتاب الحديث , القاهرة.

هاملي ، عبدالقادر (2011) ، وظيفة تقييم كفاءات الأفراد في المؤسسة، الجزائر- تلمسان: جامعة أبو بكر بلقايد.

يونسكو (2020) دليل إعداد السياسات الخاصة بالمعلمين http//: sar.unesco.org/themes/teacher

Borko, H., 2008. Professional development and teacher learning: Mapping the terrain. Educational researcher, 33(8), pp.3-15 .

Brookfield, S.D., 2015. The skillful teacher: On technique, trust, and responsiveness in the classroom. John Wiley & Sons.

Hussein, H.K.S., 2022. Cognitive Motivation and its Relationship to Academic Achievement among Preparatory Stage Students. NeuroQuantology.

LaGuardia, J. 2017. Self-determination theory in practice: how to create an optimally supportive health care environment. Middletown, DE. Independently published 2017.

Sudibyo, B., 2007. Standar Kualifikasi Akademik dan Kompetensi Guru berdasarkan Peraturan Menteri Pendidikan Nasional Republik Indonesia Nomor 16 Tahun 2007.

الدافع المعرفي وعلاقته بالكفاءة المهنية لدى معلمي المدارس الثانوية

ملخص :

تهدف هذه الدراسة إلى تحديد مستوى الدافعية المعرفية والكفاءة المهنية لدى مدرسي المرحلة الاعدادية بصورة عامة و معرفة المستوى المعرفي و الكفاءة المهنية لدى مدرسي المرحلة الاعدادية ضمن حدود مديرية تربية قضاء بشدر ، حسب متغيرات الديموغرافية من حيث (الجنس ، سنوات الخدمة ، الاختصاص) لمعرفة العلاقة بين المستوى المعرفي و الكفاءة المهنية لدى مدرسي المرحلة الاعدادية. واستخدم الباحث المنهج, الوصف بأسلوب ,العلاقات الأرتباطية , يتكون مجتمع البحث من جميع مدرسي المرحلة الاعداية في المداس الحكومية للسنة الدراسية (2024-2025) ضمن حدود مديرية تربية بشدر والبالغ (660) من كلا الجسين . نموذج البحث يتكون من (420) من كلاالجنسين اختيروا بصورة عينة عشوائية طبقية متناسبة . الادوات التي استخدمت عبارة عن (الدافع المعرفي و الكفاءة المهنية) التي اخذها و قام باعدادها الباحث بعد استخراج المصداقية والثبوتية للمعاير وتقسيمها على نموذج البحث . لتحليل النتائج استفاد الباحث من الحقيبة الاحصائية للعلوم الاجتماعية (spss) . اهم النتائج التي توصلت اليها البحث هي : ــ الدافع المعرفي و الكفاءة المعرفية لدى مدرسي المرحلة الاعدادية من كلا الجنسين ضمن حدود مديرية تربية بشدر عالية . ظهرت ان للدافع المعرفي علاقة احصائية بالابعاد الثلاثة (المعرفي ، سلوكي ، عاطفي) . و نوع العلاقة طردية .بمعنى ان مع ارتفاع الدافع المعرفي ترتفع الكفاءة المهنية . ومع انخفاض الدافع المعرفي تنخفض الكفاءة المهنية. من حيث القوة تعتبر هذه العلاقة علاقة وسطية.

الكلمات المفتاحية : الدافع المعرفي، المهارات المهنية، النظرية السلوكية، نظرية هنري موراي، المرحلة الاعدادية

Cognitive Motivation and its Correlation to Professional Competence Among Secondary School Teachers

ABSTRACT

The objective of this study is to determine the level of cognitive motivation and professional competence among high school teachers in general, to determine the level of cognitive motivation and professional competence among high school teachers according to demographic variables (sex, years of service, expertise), to determine the relationship between academic motivation and professional skills among high school teachers. The researcher used the descriptive correlational method. The community of this study consists of all high school teachers in public schools for the academic year (2024-2025) in the Pishdar district, which included (660) teachers of both sexes. The study sample was (420) teachers; stratified random sampling was used to select from the population. The measurement tools used are (cognitive motivation and professional skills) which were adapted by the researcher. After testing the validity and reliability of the measurements, they were divided onto samples of the study. The Results were analyzed using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS). The most important findings of this study are: cognitive motivation and professional skills among high school teachers in the Pishdar directorate of education are at a high level , It is found that cognitive motivation is statistically related to all three dimensions (cognitive, behavioral, emotional) of professional skills; the type of correlation is linear. That is, with increasing cognitive motivation, professional skills increase, and vice versa. In terms of strength, this correlation is considered moderate.

KEYWORDS: Cognitive Motivation, Professional Skills, Behavioral Theory, Henry Murray Theory, High School.